

LIETUVOS RESPUBLIKOS SEIMO KONTROLIERIUS

PAŽYMA

DĖL TYRIMO SEIMO KONTROLIERĖS INICIATYVA NR. 4D-2024/2-1427

2025-09-02 Nr. PA-160
Vilnius

TYRIMO ESMĖ

1. Lietuvos Respublikos Seimo kontrolierė 2024 m. gruodžio 19 d. sprendimu Nr. 4D-2024/2-1427 pradėjo tyrimą savo iniciatyva dėl Vilniaus miesto savivaldybės administracijos veiklos (neveikimo), priimant administracinės procedūros sprendimus dėl asmeninio asistento pagalbos teikimo, susijusius su per maža nustatytos asmeninės pagalbos teikimo trukme.

2. Pagrindas pradėti tyrimą savo iniciatyva yra Lietuvos Respublikos Seimo kontrolierių įstatymo 13 straipsnio 3 dalis, pagal kurią Seimo kontrolierius, nustatęs pareigūnų piktnaudžiavimo, biurokratizmo ar kitaip pažeistų žmogaus teisių ir laisvių požymius iš visuomenės informavimo priemonių bei iš kitų šaltinių, gali pradėti tyrimą savo iniciatyva.

Šiuo atveju Seimo kontrolierė tyrimą pradėjo susipažinusi su 2024 m. gruodžio 3 d. publikacija portale LRT.lt „Po teisybės paieškų negali turinčiam X dar sumažino pagalbą: „Tai pasijuokimas“¹ (toliau – Straipsnis), kuriame, be kita ko, nurodyta:

„Sėdi prie lango tarp keturių sienų ir viskas“, – taip negali turintis X apibūdina savo dienas po to, kai neteko asmeninio asistento pagalbos. [...] Praėjusiais metais X per mėnesį gaudavo 96 valandas asmeninio asistento pagalbos. Pasibaigus sutarčiai, X prašė padidinti pagalbos valandas ir mėnesiui skirti 120 valandų. Visgi jam savivaldybė suteikė dar mažiau valandų, nei jis gavo anksčiau, tik 80. Atkreipus į tai dėmesį ir paprašius palikti bent 96 valandas, savivaldybė dar kartą sumažino pagalbos valandas ir mėnesiui skyrė tik 64 valandas. Nuo rugpjūčio mėnesio asmeninio asistento pagalbos X negauna.

„Tai pasijuokimas. Apskundžiau savivaldybei, kad su tuo nesutinku, 64 valandos pagalbos – kaip nieko, tai kaip jokios pagalbos. Iš mero gavau atsakymą, kad jie sudarė komisiją, kuri nusprendė palikti 64 valandas pagalbos. Bet man neatsiuntė komisijos sprendimo. Mano likimą sprendžia, o aš nežinau, nei ką prirašė, nei ką padarė“, – LRT.lt apgailestavo X.

Jis pažymėjo – asmeninio asistento pagalba jam leidžia dalyvauti visuomeniniame gyvenime, kultūrinėje veikloje, dalyvauti renginiuose. Be tokios pagalbos X negali išeiti iš namų. Tiesa, keturias valandas per dieną jam padeda socialinis darbuotojas, tačiau, teigė X, jo teikiama pagalba visai kitokia.“

Straipsnyje taip pat nurodoma, kad nors „Vyriausybė asmeninio asistento paslaugai finansuoti skyrė papildomų lėšų, [...] žmonės su negalia padidėjusio finansavimo stipriai nepajautė. Pavyzdžiui, Vilniaus savivaldybei buvo skirta maždaug pusė milijono, tačiau už šią sumą paslaugų gavo tik 12 žmonių, laukusių eilėje.“

¹ <https://www.lrt.lt/naujienos/lietuvoje/2/2367546/po-teisybes-paiesku-negalia-turinciam-X-dar-sumazino-pagalba-tai-pasijuokimas?srsId=AfmBOorjJADsDFa0W1wnRikHNFM7gLAwmYImqoGNo7t6l-Q3YM9J5klu>

„Dar gegužę vykusiame Seimo Žmogaus teisių komiteto posėdyje socialinės apsaugos ir darbo viceministrė [...] aiškino, kad paslaugos poreikį vertina būtent savivaldybės, jos ir formuoja eiles gauti asmeninio asistento paslaugą.“

Asmens su negalia teisių apsaugos agentūra „nesutinka su kritika Vilniaus miestui. Pasak jos, gavusi papildomų lėšų, Vilniaus savivaldybė visų pirma turėjo užtikrinti, kad pagalbą toliau gautų tie žmonės, kurie ja jau naudojami.“

„Panašiai tvirtino ir Vilniaus miesto savivaldybės atstovas [...] – anot jo, papildomai skirtos lėšos skirtos esamiems asmeninės pagalbos gavėjams ir naujiems gavėjams, kurie buvo paimti iš laukiančiųjų eilės.“

3. Pažymėtina, kad šio tyrimo metu Seimo kontrolieriui buvo pateikta informacija, kad Straipsnyje minimas asmuo yra ne Vilniaus miesto, o Tauragės rajono savivaldybės gyventojas.

Straipsnyje nurodyta informacija (be kita ko, asmens su negalia nurodytos aplinkybės dėl jo atžvilgiu priimto sprendimo dėl asmeninės pagalbos teikimo trukmės sumažinimo, sprendimo kopijos neįteikimo, sprendimo motyvų neaiškumo) sudarė prielaidas kilti Seimo kontrolierės abejonoms, ar Tauragės rajono savivaldybė (toliau citatose ir tekste – Savivaldybė), priimdama sprendimus dėl asmeninės pagalbos teikimo, išnagrinėjusi asmens skundus dėl Savivaldybės nustatytos asmeninės pagalbos teikimo trukmės, tinkamai vykdo Lietuvos Respublikos viešojo administravimo įstatymo (toliau – VAĮ) reikalavimus, be kita ko, laikosi draudimo keisti sprendimus į blogąją pusę ir taip pabloginti asmens padėtį (*non reformatio in peius*) principo, Jungtinių Tautų asmenų su negalia teisių konvencijos (toliau citatose ir tekste – Konvencija) ir kitų teisės aktų nuostatų.

4. Atsižvelgus į tai, Seimo kontrolierės iniciatyva pradėto tyrimo tikslas nustatyti, ar Savivaldybė, priimdama sprendimus dėl asmeninės pagalbos teikimo, išnagrinėjusi asmens skundus dėl galimai per mažos nustatytos asmeninės pagalbos teikimo trukmės, tinkamai vykdo Konvencijos, VAĮ, Lietuvos Respublikos asmens su negalia teisių apsaugos pagrindų įstatymo (toliau – Įstatymas) ir kitų teisės aktų reikalavimus.

TYRIMAS IR IŠVADOS

5. Seimo kontrolierė, atsižvelgusi į pirmiau nurodytas aplinkybes, kreipėsi į Savivaldybę, prašydama pateikti motyvuotus paaiškinimus, informaciją, reikalingą tyrimui atlikti.

Tyrimui reikšmingos faktinės aplinkybės

6. Savivaldybės Seimo kontrolieriui pateiktame rašte nurodyta tokia informacija:

6.1. Savivaldybė, atsakydama į Seimo kontrolierės klausimą, ar Savivaldybė gavo Straipsnyje nurodyto X (toliau – Pareiškėjas) prašymą padidinti asmeninio asistento pagalbos valandas (nuo 96 valandų, kurios buvo skirtos anksčiau) ir mėnesiui skirti 120 valandų, taip pat prašymą paaiškinti, koku konkrečiu teisiniu pagrindu Savivaldybė sumažino asmeninio asistento pagalbos Pareiškėjui trukmę, nurodė:

„Vadovaujantis Asmeninės pagalbos poreikio nustatymo, teikimo ir mokėjimo už asmeninę pagalbą Tauragės rajono savivaldybėje tvarkos aprašo, patvirtinto Tauragės rajono savivaldybės mero 2023 m. liepos 12 d. potvarkiu Nr. 4-169 „Dėl Asmeninės pagalbos poreikio nustatymo, teikimo ir mokėjimo už asmeninę pagalbą Tauragės rajono savivaldybėje tvarkos aprašo patvirtinimo“ [toliau citatose ir tekste – Savivaldybės Aprašas], 3 punktu, Asmeninės pagalbos poreikio nustatymo ir paslaugos teikimo procesus Tauragės rajono savivaldybės teritorijoje vykdo Tauragės šeimos gerovės centras (toliau citatose ir tekste –

Centras). Savivaldybės Socialinės paramos skyrius (toliau citatose ir tekste – Skyrius) priima sprendimus dėl asmeninės pagalbos skyrimo ir vykdo teikiamų paslaugų kokybės priežiūrą.

Oficialus Pareiškėjo prašymas padidinti asmeninio asistento pagalbos valandas ir mėnesiui skirti 120 valandų, Savivaldybei pateiktas nebuvo, tačiau asmeninės pagalbos poreikio vertinimo metu 2024 m. liepos 10 d., kurį atliko Centro socialinis darbuotojas, Pareiškėjas išreiškė savo pageidavimą gauti 120 valandų” (Asmeninės pagalbos poreikio vertinimo klausimyno [toliau citatose ir tekste – Klausimynas] Nr. K-10 9 punktas – „Asmens ar asmens atstovo pageidaujamas asmeninės pagalbos poreikis (valandų skaičius, dienų skaičius, veiklos ir pan.) (Įrašykite): Asmuo pageidauja asmeninės pagalbos 7 d. sav. 4 val./d., 120 val./mėn. asmens higienos, judėjimo / mobilumo, mitybos“).

Iš Savivaldybės Seimo kontrolieri pateiktų dokumentų matyti, kad Pareiškėjas buvo pateikęs Savivaldybei 2024 m. liepos 4 d. prašymą-paraišką dėl asmeninės pagalbos Nr. AS-10 (toliau citatose ir tekste – Prašymas-paraiška), kuriame nebuvo nurodytas konkretus prašomas asmeninio asistento valandų skaičius, tik nurodyta, kad Pareiškėjas renkasi jam priimtina informacijos apie priimtą sprendimą dėl asmeninės pagalbos skyrimo tikslingumo (netikslingumo), skundo dėl priimto sprendimo dėl asmeninės pagalbos skyrimo tikslingumo (netikslingumo) nagrinėjimo rezultatus teikimo būdą – informaciją gauti telefonu.

6.2. Savivaldybė, atsakydama į Seimo kontrolierės klausimą, ar, Pareiškėjui sužinojus apie priimtą sprendimą skirti mažiau asmeninio asistento pagalbos valandų, Savivaldybė gavo Pareiškėjo prašymą (skundą) palikti bent 96 asmeninio asistento pagalbos valandas mėnesiui, kaip buvo iki tol, pažymėjo, kad Savivaldybei 2024 m. rugpjūčio 2 d. priėmus sprendimą dėl asmeninės pagalbos skyrimo Pareiškėjui tikslingumo (Pareiškėjui skirta 64 val./mėn. asmeninė pagalba; toliau citatose ir tekste – Sprendimas), “Savivaldybėje nebuvo gautas Pareiškėjo prašymas (skundas) palikti bent 96 asmeninio asistento pagalbos valandas mėnesiui”. Tačiau “Pareiškėjas, susipažinęs su Sprendimu, 2024 m. rugpjūčio 6 d. pateikė Savivaldybės merui [toliau citatose ir tekste – Meras] skundą dėl Sprendimu nustatytos per mažos asmeninio asistento pagalbos teikimo trukmės. Pareiškėjo nuomone, jam asmeninio asistento pagalba turėtų būti teikiama 120 val. per mėnesį, 4 val. per dieną” (toliau – 2024 m. rugpjūčio 6 d. skundas).

Iš prie Savivaldybės rašto pridėto Pareiškėjo 2024 m. rugpjūčio 6 d. skundo matyti, kad jis prašymą skirti daugiau asmeninio asistento pagalbos valandų grindžia tuo, jog siekia aktyvios integracijos, nori dalyvauti visuomeninėje veikloje ir užsiimti savo mėgstamu užsiėmimu – lipdyti iš molio, taip pat noru „neužsidaryti namuose tarp keturių sienų“, nes skirtos pagalbos užtektų 2 val. per dieną tik maitinimuisi ir pagalbai buityje.

6.3. Savivaldybė, atsakydama į Seimo kontrolierės klausimą, ar Savivaldybė gavo Pareiškėjo skundą dėl per mažos asmeninio asistento pagalbos trukmės (64 val.), kuris turėjo būti perduotas nagrinėti komisijai, taip pat prašymą paaiškinti, kodėl Pareiškėjui galimai nebuvo pateiktas minėtos komisijos sprendimas, paaiškino:

6.3.1. Meras, gavęs Pareiškėjo 2024 m. rugpjūčio 6 d. skundą dėl Sprendimu nustatytos per mažos asmeninio asistento pagalbos teikimo trukmės, 2024 m. rugpjūčio 27 d. potvarkiu Nr. 4-419 „Dėl komisijos sudarymo“ sudarė komisiją 2024 m. rugpjūčio 6 d. Skundui ištirti (toliau citatose ir tekste – Komisija).

“2024 m. rugsėjo 3 d. Komisijos posėdyje nutarta nekeisti Sprendimo.”

Komisijos 2024 m. rugsėjo 10 d. protokole Nr. 22-199 (toliau – ir Protokolas), be kita ko, nurodyta, kad Komisija įvertino dokumentus, susijusius su asmeninės pagalbos teikimu Pareiškėjui: asmeninio asistento, teikiančio paslaugas vykdamt individualią veiklą, paslaugų teikimo ataskaitas, kuriose nurodytas paslaugų teikimo laikas ir suteiktos paslaugos, paslaugų teikimo trukmė; Klausimyną, kuriame asmeninės pagalbos poreikis vertintas individualiai pagal Klausimyne nurodytus asmens poreikius, atsižvelgiant į asmens užimtumui skirtą laiką, asmens miego ir (ar) poilsio laiką. Protokole taip pat nurodyta, kad „įvertinus asmeninės pagalbos poreikį, pateikta Centro socialinio darbuotojo motyvuota išvada ir rekomendacijos dėl asmeninės pagalbos asmeniui poreikio, siūloma asmeniui 64

val. per mėnesį asmens higienos, judėjimo / mobilumo, mitybos srityse. Iš [Centro] atlikto vertinimo matyti, jog atsižvelgus į Pareiškėjo socialinį ir fizinį savarankiškumą, dalyvumo visuomeninėje veikloje lygį, atliekamas asmeninio asistento funkcijas, Pareiškėjui asmeninė pagalba reikalinga kasdieninėje asmens veikloje, vykdant asmens higienos, mitybos, judėjimo / mobilumo veiklas. Pareiškėjas gyvena kartu su seserimi, kuri, esant poreikiui, broliui suteikia reikalingą pagalbą. Taip pat Pareiškėjui kiekvieną darbo dieną po 4 val. yra teikiamos integralios pagalbos paslaugos asmens namuose.“

Komisijos nariai vertino ir tai, jog, kaip nurodyta Protokole, iš ataskaitų „matyti, jog kasdien Pareiškėjui reikalinga asmeninio asistento pagalba maitinimosi procese, keičiant kūno padėtis iš vienos vietos į kitą, rengiantis nuo 1 iki 2 val. per dieną. Klausimyno antrąjį dalyje nustatytas asmeninės pagalbos poreikis vykdant asmens higienos, mitybos, judėjimo / mobilumo veiklas namuose ir viešojoje aplinkoje.“ Taip pat Komisija atsižvelgė į tai, kad asmeniui jau yra teikiamos 4 val. trukmės integralios pagalbos paslaugos (dienos socialinės globos ir slaugos paslaugos) asmens namuose kiekvieną darbo dieną. Jeigu asmeniui šių paslaugų nepakanka, rekomenduojama atlikti socialinių paslaugų poreikio vertinimą dėl didesnės apimties dienos socialinės globos asmens namuose paslaugų skyrimo“, kad „Pareiškėjas gali savarankiškai judėti elektrinio vežimėlio pagalba, jam reikalinga pagalba susiruošti.“

Komisijos nariai padarė išvadą, kad „asmeniui asmeninio asistento paslaugų skirta pagal įvertintą asmeninės pagalbos asmeniui poreikį, pateiktą socialinio darbuotojo motyvuotą išvadą ir rekomendaciją dėl asmeninės pagalbos skyrimo Pareiškėjui tikslingumo“, o Pareiškėjas savo kreipimesi dėl didesnio asmeninio asistento valandų skaičiaus nenurodė aiškių argumentų, kodėl reikėtų daugiau asmeninio asistento paslaugų.

Komisija nutarė, kad asmeniui „skirta 64 val./ mėn. asmeninė pagalba atitinka asmens poreikius. Esant poreikiui, rekomenduojama atlikti socialinių paslaugų poreikio vertinimą dėl didesnės apimties dienos socialinės globos asmens namuose paslaugų skyrimo“ (toliau citatose ir tekste – Komisijos sprendimas).

Savivaldybė nurodo, jog „Mero nuomone, Komisijos sprendimas dėl asmeninės pagalbos skyrimo tikslingumo priimtas atsižvelgiant į asmeninės pagalbos poreikį Pareiškėjui, asmeninio asistento atliekamas funkcijas ir įvertinus Pareiškėjui jau teikiamas dienos (integralios pagalbos) socialinės globos paslaugas asmens namuose po 4 val. kiekvieną darbo dieną.“

6.3.2. „2024 m. rugsėjo 11 d. Pareiškėjui išsiųstas Mero atsakymas Nr. 19-3521 „Dėl asmeninio asistento paslaugų teikimo“ (toliau – Mero atsakymas), kuriuo, atsakant į pateiktą 2024 m. rugpjūčio 6 d. skundą dėl per mažos asmeninio asistento pagalbos skyrimo trukmės, Pareiškėjas informuojamas, kad „2024 m. rugpjūčio 27 d. mero potvarkiu Nr. 4-419 buvo sudaryta Komisija dėl asmeninio asistento paslaugų teikimo Pareiškėjui, kuri išnagrinėjo Savivaldybei pateiktus dokumentus, dėl asmeninės pagalbos Pareiškėjui skyrimo, juos įvertino ir priėmė Komisijos sprendimą Sprendimo nekeisti.“ Mero atsakyme paaiškinta, kad „asmeniui asmeninio asistento paslaugų skirta pagal įvertintą asmeninės pagalbos asmeniui poreikį, pateiktą socialinio darbuotojo motyvuotą išvadą ir rekomendaciją dėl asmeninės pagalbos skyrimo Pareiškėjui tikslingumo. Esant poreikiui, rekomenduojama atlikti socialinių paslaugų poreikio vertinimą dėl didesnės apimties dienos socialinės globos asmens namuose paslaugų skyrimo“, taip pat nurodyta Komisijos sprendimo apskundimo tvarka.

Pažymėtina, kad Mero atsakymu Pareiškėjui nepateikta Komisijos sprendimo kopija.

6.4. Savivaldybė, atsakydama į Seimo kontrolierės klausimą, kodėl (kuo remiantis) nuo 2024 m. rugpjūčio mėnesio Pareiškėjas asmeninio asistento pagalbos negauna, kai Straipsnyje išsakytos specialistų nuomonės, kad „gavusi papildomų lėšų, [...] savivaldybė visų pirma turėjo užtikrinti, kad pagalbą toliau gautų tie žmonės, kurie ja jau naudojami“, kad „papildomai skirtos lėšos skirtos esamiems asmeninės pagalbos gavėjams“, nurodė:

“Pareiškėjui asmeninio asistento paslaugos, pagal Asmeninės pagalbos teikimo sutartį [toliau citatose ir tekste – Pareiškėjo Sutartis], buvo teikiamos iki 2024 m. rugpjūčio 8 dienos.

Vadovaujantis [Aprašo] 38 punktu, baigus galioti Asmeninės pagalbos teikimo sutarčiai (2024 m. rugpjūčio 9 d.), Pareiškėjas buvo įrašytas į asmenų, pageidaujančių gauti asmeninę pagalbą, sąrašą, dėl lėšų trūkumo asmeninei pagalbai teikti.

Gavus papildomų lėšų, Centro atsakingas specialistas 2024 m. lapkričio 7 d. susisiekė su Pareiškėju telefonu ir informavo, jog jau galima pasirašyti sutartį dėl asmeninės pagalbos teikimo” (toliau citatose ir tekste – Sutartis). [...]

Pakartotinai, 2024 m. gruodžio 10 dieną, Pareiškėjui buvo skambinta telefonu ir rašytas pranešimas elektroniniu paštu Sutarties pasirašymo. Tačiau, Pareiškėjas nepasirašė Sutarties, kadangi, Pareiškėjo teigimu, jo asmeninis asistentas dėl sveikatos būklės, asmeninės pagalbos teikti negalėjo. Pareiškėjas paprašė atidėti Sutarties pasirašymą, kol jo pasirinktas asmeninis asistentas pasveiks ir galės teikti jam asmeninę pagalbą [Pareiškėjo 2024 m. gruodžio 10 d. el. laiškas] (asmeninės pagalbos teikėją pasirinkęs pats Pareiškėjas. Pareiškėjo pasirinktas asmeninis asistentas asmeninę pagalbą teikia, vykdamas veiklą pagal individualios veiklos pažymą [toliau citatose ir tekste – Asistentas]).

Centro specialistės 2024 m. gruodžio 10 d. el. laiške nurodyta: „Norime priminti, kad Jūsų Sutarties pasirašymo terminas netrukus pasibaigs. Kaip lapkričio mėnesio pradžioje buvome kalbėję, turėjote atvykti su savo Asistentu, ir [pasirašyti] trišalę Sutartį, tačiau neatvykote. Informuojame, kad pasibaigus terminui Sprendimas bus pripažintas netekusiu galios. [...]“

Pareiškėjo atsakyme el. paštu nurodyta: „Kadangi mano asmeninis Asistentas ruošiasi operacijai ir suteikti pagalbą negalės, todėl prašau pasirašymą atidėti kol galės teikti pagalbą Asistentas.“

6.5. Savivaldybė, atsakydama į Seimo kontrolierės klausimą, ar Pareiškėjui sprendimai dėl jo prašymų, skundų buvo įteikti VAĮ nustatyta tvarka ir terminais, jeigu ne – nurodyti motyvuotas priežastis, pažymėjo:

“Sprendimai dėl Pareiškėjo prašymų, skundų (pažymos 6.1–6.3 papunkčiai) buvo įteikti VAĮ nustatyta tvarka ir terminais”:

6.5.1. “2024 m. liepos 4 d. Pareiškėjas pateikė Prašymą-paraišką. 2024 m. liepos 10 d. Centras atliko Pareiškėjo asmeninės pagalbos poreikio vertinimą [...]. Asmeninės pagalbos asmeniui poreikis turi būti įvertintas per 10 darbo dienų ir raštu pateiktas Savivaldybei. Centras savaitę laukė Pareiškėjo dokumentų ar papildomos informacijos dėl asmeninės pagalbos apimtys patikslinimo. 2024 m. liepos 29 d. Centras Skyriui pateikė Pareiškėjo Klausimyną [...]. Savivaldybė per 5 darbo dienas priima sprendimą. 2024 m. rugpjūčio 2 d. Skyrius priėmė Sprendimą [...]”

6.5.2. Pareiškėjas pateikė Merui 2024 m. rugpjūčio 6 d. skundą “elektroniniu paštu [...]. Per 20 darbo dienų turi būti sudaryta komisija. 2024 m. rugpjūčio 27 d. Mero potvarkiu sudaryta Komisija 2024 m. rugpjūčio 6 d. skundui iširti. Komisija per 10 darbo dienų susipažįsta su dokumentais. 2024 m. rugsėjo 3 d. vyko Komisijos posėdis. 2024 m. rugsėjo 10 d. Komisijos pirmininkas pasirašė Komisijos posėdžio protokolą. 2024 m. rugsėjo 11 d. išsiųstas Mero atsakymas Pareiškėjui „Dėl asmeninio asistento paslaugų teikimo“.

6.6. Savivaldybė, atsakydama į Seimo kontrolierės klausimą, kaip Pareiškėjo atžvilgiu, mažinant jam asmeninio asistento pagalbą, buvo įgyvendinami Konvencijoje bei Įstatyme nustatyti principų, be kita ko, nebloginti jo padėties, reikalavimai, akcentavo:

„Pareiškėjo asmeninės pagalbos teikimo laikotarpiu, asmeninės pagalbos paslaugų teikimo apimtys nebuvo mažinamos. Pasibaigus Pareiškėjo Sutarties galiojimui, vadovaujantis Aprašu, asmens poreikiai dėl asmeninės pagalbos teikimo buvo vertinami iš naujo, atsižvelgiant į individualius Pareiškėjo poreikius ir jau teikiamos dienos (integralios pagalbos) socialinės globos paslaugos apimtį asmens namuose ir asmeninės pagalbos paslaugos turinį.

Vadovaujantis Asmens (šeimos) socialinių paslaugų poreikio nustatymo, skyrimo ir organizavimo tvarkos aprašo, patvirtinto Lietuvos Respublikos socialinės apsaugos ir darbo ministro įsakymu Nr. A1-94 „Dėl Asmens (šeimos) socialinių paslaugų poreikio nustatymo, skyrimo ir organizavimo tvarkos aprašo, senyvo amžiaus asmens bei suaugusio asmens su negalia socialinės globos poreikio nustatymo metodikos ir socialinės globos poreikio vaikui su negalia nustatymo metodikos patvirtinimo“, 82 punktu pervertintas asmens poreikis dėl socialinės globos asmens namuose paslaugų ir padidintas iki 40 val. per savaitę (8 val. per dieną).

Atlikus „Senyvo amžiaus bei suaugusio asmens su negalia socialinės globos poreikio vertinimą“, Pareiškėjui nustatytas visiško nesavarankiškumo lygis, judėjimo, savipriežiūros, kasdienės veiklos srityse priklausomas nuo kito asmens (Pareiškėjas dėl plaštakų riboto valdymo ir jėgos nebuvimo rankose, kojų nevaldymo turi būti persodinamas kito asmens iš lovos į asmens su neįgalia vežimėlį; nuprausiamas; aprenkiamas; reikalinga pasirūpinti asmens higiena, nes to padaryti pats negali; maistas turi būti paruošiamas, įdedamas į lėkštę, susmulkinamas ir paduodamas, reikalinga pagalba valgant; asmuo negali prisidėti prie namų ruošos darbų, reikalinga buitimi pasirūpinti kitam asmeniui).

Pareiškėjas gyvena kartu su seserimi, kuri esant poreikiui suteikia reikalingą pagalbą. Taip pat asmeniui teikiamos ambulatorinės slaugos asmens namuose paslaugos. Pareiškėjo asmens higienos, rengimosi, mitybos, judėjimo / mobilumo srityse asmens poreikius patenkina teikiamos dienos socialinės globos paslaugos asmens namuose, nes pagalba reikalinga atlikti už asmenį, neužtenka asmeniui padėti.

Asmeninė pagalba skirta Pareiškėjui pagal įvertintą asmeninės pagalbos poreikį, atsižvelgiant į asmens savarankiškumą ir atliekamas asmens veiklas namų aplinkoje. Pareiškėjas reguliariai nedalyvauja užimtumo veiklose, kurios vyksta už namų ribų. Pagrindinė veikla (lipdymas iš molio) vyksta namų aplinkoje. Asmeninis asistentas teikia asmeniui asmeninę pagalbą pagal Aprašo 41 punkte apibrėžtas asmeninio asistento funkcijas:

- teikia jam pagalbą atliekant darbus ir vykdant veiklas (darbai ir vykdomos veiklos atliekamos kartu, bet ne už asmenį), kurių dėl negalios jis negali atlikti savarankiškai ir kurie būtini siekiant gyventi savarankiškai ir veikti visose gyvenimo srityse;
- teikia jam individualią diskretišką pagalbą, susijusią su asmens higiena (padeda apsirengti, nusiprausti, nusimaudyti, pasinaudoti tualetu ir kt.);
- lydi jį į sveikatos priežiūros ir (ar) kitas valstybės ir (ar) savivaldybės institucijas, įstaigas, organizacijas, užimtumo įstaigas, darbovietę, laisvalaikio praleidimo vietą ir kt., teikia pagalbą judant įvairiais paviršiais ir kt.;
- teikia pagalbą maitinimosi procese (paruošia stalo įrankius, padeda juos pakelti ir palaikyti valgymo metu, padeda planuoti mitybą ir kt.);
- teikia individualią pagalbą, padedančią adekvačiai reaguoti į jį supančią aplinką, užmegzti ir palaikyti su ja socialinius santykius (bendrauti, kalbėti, orientuotis laike ir aplinkoje, laikytis dienos režimo, ugdytis savivoką, gebėjimą disponuoti finansiniais ištekliais, būti socialiai aktyviam, organizuoti poilsį, laisvalaikį ir kt.).“

6.7. Savivaldybė, atsakydama į Seimo kontrolierės klausimą, kokia tvarka skirstomos lėšos, gautos asmeninio asistento paslaugai finansuoti (atsižvelgiant į Straipsnyje nurodytą informaciją, kad „Vyriausybė asmeninio asistento paslaugai finansuoti skyrė papildomų lėšų“), kiek jų buvo gauta 2024 metais, kiek asmenų asmeninio asistento pagalbą gavo 2024 metais, ar iš tiesų už šią sumą paslaugų gavo nedidelis kiekis žmonių, laukusių eilėje, jeigu taip – dėl kokių priežasčių; taip pat paaiškinti, kiek iš 2024 metais gautų lėšų asmeninio asistento paslaugai finansuoti buvo skirta būtent šiai paslaugai finansuoti, kiek galimai kitiems poreikiams ir kodėl, pažymėjo:

„Iš viso 2024 m. asmeninei pagalbai teikti Savivaldybei skirta 151081 Eur, o asmeninei pagalbai administruoti skirta 3022 Eur. Asmeninę pagalbą 2024 m. gavo 34 asmenys. 2024 m. lapkričio 18 d. Asmens su negalia teisių apsaugos agentūros prie Lietuvos Respublikos

socialinės apsaugos ir darbo ministerijos direktoriaus įsakymu Nr. V-240 „Dėl 2024 metais Asmeninei pagalbai teikti ir administruoti skirtų Lietuvos Respublikos valstybės biudžeto lėšų paskirstymo savivaldybių administracijoms patvirtinimo ir Neįgaliųjų reikalų departamento prie Socialinės apsaugos ir darbo ministerijos direktoriaus 2023 m. gruodžio 29 d. įsakymo Nr. V-133 „Dėl 2024 metais Asmeninei pagalbai teikti ir administruoti skirtų Lietuvos Respublikos valstybės biudžeto lėšų paskirstymo savivaldybių administracijoms patvirtinimo“ pripažinimo netekusiu galios, skirta 4915 Eur papildomų lėšų, skirtų laukiančiųjų sąrašė esantiems, kurie turi prioritetą. Visiems asmenims su negalia, kuriems buvo pasibaigusios Sutartys ir buvo įrašyti į asmenų, pageidaujančių gauti asmeninę pagalbą, sąrašą, gavus papildomų lėšų, buvo skirta asmeninio asistento pagalba.

Pareiškėjas, gavus papildomas lėšas, atsisakė pasirašyti Sutartį, kadangi, Pareiškėjo teigimu, jo Asistentas negalėjo teikti asmeninės pagalbos dėl sveikatos būklės. Pareiškėjas paprašė atidėti Sutarties pasirašymą, kol jo Asistentas pasveiks ir galės teikti jam asmeninę pagalbą [...].“

6.8. Savivaldybė, atsakydama į Seimo kontrolierės klausimą, ar iš tiesų „į eiles savivaldybės įtraukia dirbančius ar besimokančius žmones, o asistento pagalbą skiria vyresnio amžiaus žmonėms, kuriems realiai reikia ne asmeninio asistento, o globos ar slaugos paslaugų“, jeigu taip – paaiškinti, kodėl, taip pat informuoti, kiek 2024 metais asmenų, gavusių asmeninio asistento paslaugas, priskirtini vyresnio amžiaus žmonėms, kuriems realiai reikia ne asmeninio asistento, o globos ar slaugos paslaugų, nurodė:

„Centras priima visų Tauragės rajono savivaldybės gyventojų, pageidaujančių gauti asmeninę pagalbą, prašymus-paraiškas. Priėmus prašymą-paraišką dėl asmeninės pagalbos, asmeninės pagalbos poreikis vertinamas individualiai pagal Klausimyne nurodytus asmens, turinčio teisę gauti asmeninę pagalbą, poreikius, užpildant Klausimyną pagal Aprašo 16 punkte nurodytus kriterijus ir atsižvelgiant į asmens užimtumui (pavyzdžiui, darbui, mokslui) skirtą laiką, asmens miego ir (ar) asmens poilsio laiką.

Eilių asmeninei pagalbai gauti Tauragės rajono savivaldybėje 2024 m. neturėjome. Visiems asmenims su negalia, kuriems buvo įvertintas asmeninės pagalbos poreikis, buvo priimti sprendimai skirti asmeninę pagalbą, pasirašytos Sutartys.“

Savivaldybė nurodė, kad 2024 m. asmeninę pagalbą Tauragės rajono savivaldybėje gavo 34 asmenys, iš jų 22 asmenys iki 60 metų; 6 asmenys, kurių amžius 60–64 metai (tame tarpe Pareiškėjas); 6 asmenys, kurių amžius 65 ir vyresni.

6.9. Savivaldybė, atsakydama į Seimo kontrolierės klausimą, kiek asmenų, pateikusių prašymus, negavo asmeninio asistento pagalbos (gavo ją mažesnės apimties), dėl kokių priežasčių, kokia tvarka buvo sprendžiamas šis klausimas, pažymėjo:

„Tauragės rajono savivaldybėje tokių asmenų nebuvo. Visiems asmenims, kuriems buvo nustatytas asmeninės pagalbos poreikis, asmeninė pagalba buvo teikiama.“

6.10. Savivaldybė papildomai informavo Seimo kontrolierę:

6.10.1. Pareiškėjui nuo 1999 m. spalio mėn. nustatytas specialusis nuolatinės slaugos poreikis, 20 proc. dalyvumo lygis. Nuo 2020 m. teikiamos dienos (integralios pagalbos) socialinės globos paslaugos asmens namuose po 4 val. kiekvieną darbo dieną.

Nuo 2023 m. rugsėjo 15 d. iki 2024 m. rugpjūčio 8 d., pagal Pareiškėjo Sutartį, Pareiškėjui buvo teikiamos Asistento paslaugos 96 val. per mėnesį. 2024 m. liepos 4 d. Pareiškėjas pateikė Prašymą-paraišką dėl Pareiškėjo Sutarties pratęsimo.

Vadovaujantis Aprašo 37 punktu, Pareiškėjui 2024 m. liepos 10 d. iš naujo atliktas asmeninės pagalbos poreikio vertinimas. Atlikus asmens asmeninės pagalbos poreikio vertinimą, nustatyta, kad 64 val. per mėnesį apimties asmeninė pagalba patenkintų Pareiškėjo asmeninės pagalbos poreikį. Asmeninės pagalbos poreikis vertinamas individualiai pagal Klausimyne nurodytus asmens, turinčio teisę gauti asmeninę pagalbą, poreikius, užpildant Klausimyną pagal šiuos kriterijus ir atsižvelgiant į asmens užimtumui (pavyzdžiui, darbui, mokslui) skirtą laiką, asmens miego ir (ar) asmens poilsio laiką [...].“

6.10.2. „Pasikeitus asmens savarankiškumui, 2024 m. gruodžio 17 d. pervertintas

asmens socialinių paslaugų poreikis. Priimtas sprendimas skirti dienos socialinės globos paslaugas asmens namuose iki 40 val. per savaitę, iki 8 valandų per dieną. Nuo 2024 m. gruodžio 30 d. teikiamos 40 val. per savaitę (8 val. per dieną) dienos socialinės globos paslaugos asmens namuose. Asmuo informuotas, jog atsiradus poreikiui ar pasikeitus asmens savarankiškumui, gali būti pervertinamas socialinių paslaugų poreikis ir / ar asmeninės pagalbos poreikis.“

6.10.3. „Atkreipiame dėmesį, kad Pareiškėjui paslaugas teikė jo pasirinktas Asistentas, vykdamas veiklą pagal individualios veiklos pažymą. Pareiškėjo Asistento teikiamose ataskaitose nurodytos atliekamos asmeninio asistento funkcijos, pagal atliekamas veiklas, atitinka dienos socialinės globos paslaugos sudėtį. Atliekant poreikio vertinimą dėl asmeninės pagalbos, Klausimyno pildymo metu, Pareiškėjas buvo informuotas apie galimybę gauti didesnės apimties dienos socialinės globos paslaugas asmens namuose iki 10 valandų per dieną, iki 7 dienų per savaitę. Poreikio vertinimo metu dėl asmeninės pagalbos skyrimo, nustatyta ir Klausimyne nurodyta, kad Pareiškėjui tikslinga didinti dienos socialinės globos paslaugas asmens namuose, nes veiklas reikalinga atlikti už asmenį, asmeninio asistento pagalbos nebeužtenka. Pareiškėjo poreikis dėl dienos socialinės globos paslaugų asmens namuose buvo pervertintas ir teikiama pagalba padidinta dvigubai, nuo 4 val. per dieną iki 8 val. per dieną, penkis kartus per savaitę.“

7. Tyrimo metu kreipusis į Savivaldybę dėl pateiktos informacijos patikslinimo ir papildomų paaiškinimų, Savivaldybės Skyriaus tarnautoja elektroniniu laišku pateiktoje informacijoje nurodė, kad po 2024 m. gruodžio 10 d. laiško su Pareiškėju savivaldybės darbuotojai susisiekė telefonu keletą kartų, siūlydami pasirašyti naują asmeninio asistento pagalbos teikimo sutartį, siūlydami konkretų asmenį, tačiau Pareiškėjas šios galimybės atsisakė. Vadovaujantis Aprašo 27 punktu, nepasirašius sutarties per nustatytą terminą, Savivaldybės administracijos priimtas sprendimas dėl asmeninio asistento pagalbos skyrimo neteko galios.

Pareiškėjui pateikus naują prašymą dėl asmeninės pagalbos teikimo, 2025 m. gegužės 19 d. priimtas naujas sprendimas dėl asmeninės pagalbos skyrimo, o 2025 m. birželio 25 d. pasirašyta asmeninės pagalbos teikimo sutartis dėl asmeninės pagalbos teikimo 72 val. per mėnesį, kurią iki šiol teikia Pareiškėjo pasirinktas asistentas.

Tyrimui reikšmingos teisės aktų nuostatos

8. Jungtinių Tautų asmenų su negalia teisų konvencijos:

3 straipsnis „Bendrieji principai“ – „a) pagarbos asmens prigimtiniam orumui, asmeniniam savarankiškumui, įskaitant laisvę rinktis, ir nepriklausomumui; [...]; d) pagarbos asmenų su negalia skirtumams ir jų, kaip žmonių įvairovės ir žmonijos dalies, pripažinimo; e) lygių galimybių; f) prieinamumo [...]“

19 straipsnis „Gyvenimas savarankiškai ir įtraukimas į bendruomenę“ – „Valstybės, šios Konvencijos Šalys, pripažįsta visų asmenų su negalia lygią teisę gyventi bendruomenėje, [...] ir imasi veiksmingų bei atitinkamų priemonių, kad sudarytų sąlygas asmenims su negalia visapusiškai naudotis šia teise ir būti visiškai įtrauktiems į bendruomenę bei dalyvauti joje, taip pat užtikrindamos, kad: [...] b) asmenys su negalia turėtų galimybę pasinaudoti įvairiomis namuose, gyvenamojoje vietoje ir bendruomenėje teikiamomis paslaugomis ir pagalba, įskaitant asmeninę pagalbą, kuri yra būtina siekiant palaikyti gyvenimą bendruomenėje bei įtraukimą į ją ir išvengti izoliacijos ar atskyrimo nuo bendruomenės“.

9. Konstitucijos 5 straipsnis – „[...] Valdžios įstaigos tarnauja žmonėms.“

10. Lietuvos Respublikos įstatymai:

10.1. *Asmens su negalia teisių apsaugos pagrindų įstatymo (Įstatymas):*

2 straipsnio „Pagrindinės šio įstatymo sąvokos“ 3 dalis – „Asmeninė pagalba – asmeninio asistento individualiai teikiama pagalba asmeniui su negalia atlikti darbus ir vykdyti veiklas, kurių dėl negalios jis negali atlikti savarankiškai ir kurie būtini siekiant gyventi savarankiškai ir veikti visose gyvenimo srityse“; *4 dalis* „Asmeninis asistentas – fizinis asmuo, teikiantis asmeninę pagalbą asmeniui su negalia, su kuriuo jis nėra susijęs artimais giminytės ryšiais (nėra asmens su negalia tėvas (įtėvis) ar motina (įmotė), vaikas (įvaikis), senelis (-ė), vaikaitis (-ė), brolis, sesuo), santuokiniais ryšiais (nėra asmens su negalia sutuoktinis (-ė) ar asmuo, su kuriuo asmuo su negalia gyvena ir tvarko bendrą ūkį neįregistravęs santuokos), taip pat nėra asmens su negalia globėjas ar rūpintojas.“

3 straipsnis „Pagrindiniai asmens su negalia teisių apsaugos įgyvendinimo principai“ – „Valstybės ir savivaldybių institucijos [...], užtikrindami ir (ar) įgyvendindami asmens su negalia teises, vadovaujasi šiais principais: [...] 5) individualizavimo ir prieinamumo – individualiųjų pagalbos poreikių tenkinimas organizuojamas planuojant ir (ar) įgyvendinant asmeniui su negalia skirtas priemones, atsižvelgiant į asmens su negalia poreikius ir asmenines savybes (įskaitant gebėjimus, amžių, brandą, lytį, psichikos ir fizinės savybes, negalia, socialinę aplinką ir kitas ypatybes bei emocinius ir socialinius ryšius), kuo arčiau asmens su negalia gyvenamosios vietos; [...] 7) kompleksškumo – individualiųjų pagalbos poreikių tenkinimas organizuojamas taip, kad asmuo su negalia gautų visą reikiamą pagalbą ir būtų patenkinti būtiniausi jo individualieji pagalbos poreikiai [...].“

16 straipsnio „Savivaldybių institucijų ir įstaigų kompetencija asmens su negalia teisių apsaugos politikos valdymo srityje“ 1 dalis – „Savivaldybių institucijos ir įstaigos: 1) organizuoja asmens su negalia teisių apsaugos užtikrinimo priemonių ir (ar) paslaugų įgyvendinimą savo savivaldybės teritorijoje, pasitelkdamos nevyriausybinės organizacijas; 2) sudaro sąlygas asmeniui su negalia ir (ar) jo atstovui pagal įstatymą reikalingas paslaugas ir (ar) pagalbą gauti kuo arčiau gyvenamosios vietos, teikdamos prioritetą paslaugų ir (ar) pagalbos asmeniui su negalia teikimui bendruomenėje; [...] 4) vertina asmens su negalia savarankiškumą kasdienėje veikloje, socialinių paslaugų, kompleksškai teikiamos pagalbos, asmeninės pagalbos jam teikimo poreikį; 5) organizuoja socialinių paslaugų teikimą, būsto pritaikymą asmeniui su negalia, asmeninės pagalbos teikimą, pasitelkdamos nevyriausybinės organizacijas [...].“

27 straipsnio „Asmeninės pagalbos poreikio nustatymas, teikimas, apmokėjimas ir finansavimas“ 1 dalis – „Asmens su negalia, pageidaujančio gauti asmeninę pagalbą, asmeninės pagalbos poreikį jo ar jo atstovo pagal įstatymą prašymu nustato socialiniai darbuotojai. Asmeninės pagalbos poreikio nustatymo ir asmeninės pagalbos teikimo tvarką nustato socialinės apsaugos ir darbo ministras. [...] Sprendimą dėl asmeninės pagalbos skyrimo, sustabdymo, atnaujinimo, pratęsimo, nutraukimo ir asmeninės pagalbos poreikio nustatymo termino priima socialinio darbuotojo, nustačiusio asmeninės pagalbos poreikį, teikimu savivaldybės administracija.“; *4 dalis* – „Už asmeninės pagalbos teikimo organizavimą ir jos kokybės užtikrinimą atsako savivaldybių institucijos“.

10.2. *Vietos savivaldos įstatymo (toliau – VSĮ):*

4 straipsnis „Vietos savivaldos principai“ – „Pagrindiniai principai, kuriais grindžiama vietos savivalda, yra: [...] 5) teisėtumo. Savivaldybės institucijų ir įstaigų veikla grindžiama Konstitucija, įstatymais ir kitais teisės aktais [...].“

6 straipsnis „Savarankiškosios savivaldybių funkcijos“ – „Savarankiškosios (Konstitucijos ir įstatymų nustatytos (priskirtos)) savivaldybių funkcijos: [...] 12) socialinių paslaugų teikimo užtikrinimas, jas planuojant ir organizuojant, vertinant prevencinių, bendrųjų socialinių paslaugų, socialinės priežiūros [...] kokybę [...]; 14) sąlygų savivaldybės teritorijoje gyvenančių asmenų su negalia socialinei integracijai į savivaldybės bendruomenę sudarymas [...].“

10.3. *Viešojo administravimo įstatymo (VAĮ):*

2 straipsnio „Pagrindinės šio įstatymo sąvokos“ 2 dalis – „Administracinė procedūra – pagal šį įstatymą viešojo administravimo subjekto atliekami privalomi veiksmai nagrinėjant skundą apie viešojo administravimo subjekto veiksmais, neveikimu ar administraciniais sprendimais galimai padarytą asmens, nurodyto skunde, teisių ir teisėtų interesų pažeidimą ir priimant dėl to administracinės procedūros sprendimą.“

3 straipsnis „Viešojo administravimo principai“ – „Viešojo administravimo subjektai savo veikloje vadovaujasi šiais principais: [...] 2) draudimo keisti į blogąją pusę (*non reformatio in peius*). Šis principas reiškia, kad viešojo administravimo subjektas, priimdamas administracinės procedūros sprendimą, negali pabloginti asmens, dėl kurio kreipimosi pradėta administracinė procedūra, padėties; [...] 4) įstatymo viršenybės. Šis principas reiškia, kad įgaliojimai atlikti viešąjį administravimą viešojo administravimo subjektams turi būti nustatyti laikantis šio įstatymo nustatytų reikalavimų, o viešojo administravimo subjektų veikla turi atitikti šiame įstatyme išdėstytus teisinius pagrindus. Administraciniai sprendimai, susiję su asmenų teisių ir pareigų įgyvendinimu, visais atvejais turi būti pagrįsti įstatymais [...]“

10 straipsnio „Administracinių sprendimų priėmimas“ 4 dalis – „Viešojo administravimo subjektas administracinį sprendimą dėl asmens prašymo ar skundo turi priimti per 20 darbo dienų nuo tokio prašymo ar skundo gavimo dienos. [...]. Kai dėl objektyvių priežasčių per šį terminą administracinis sprendimas negali būti priimtas, viešojo administravimo subjektas šį terminą gali pratęsti ne ilgiau kaip 10 darbo dienų. Asmeniui apie tokį termino pratęsimą per 5 darbo dienas nuo sprendimo pratęsti terminą priėmimo dienos pranešama raštu ir nurodomos pratęsimo priežastys.“

13 straipsnio „Administracinio sprendimo ar kitos informacijos įteikimas (paskelbimas)“ 1 dalis – „Asmeniui, pateikusiam prašymą, ar asmeniui, dėl kurio galimai pažeistų teisių ir teisėtų interesų yra pradėta administracinė procedūra, taip pat asmenims, kuriems administracinis sprendimas turi tiesioginį poveikį, ne vėliau kaip per 3 darbo dienas nuo administracinio sprendimo priėmimo dienos raštu pranešama apie priimtą administracinį sprendimą pateikiant to sprendimo kopiją, o kai reikia apsaugoti atitinkamų kategorijų duomenis, – nuasmenintą priimto administracinio sprendimo nuorašą. [...]. Jeigu asmuo nėra nurodęs pageidaujamo administracinio sprendimo ar kitos informacijos gavimo būdo, jie pateikiami tokiu būdu, koku buvo gautas prašymas ar skundas. [...]“

11. Kiti teisės aktai:

11.1. Lietuvos Respublikos socialinės apsaugos ir darbo ministro 2021 m. liepos 1 d. įsakymu Nr. A1-478 „Dėl Lietuvos Respublikos asmens su negalia teisių apsaugos pagrindų įstatymo 27 straipsnio įgyvendinimo“ patvirtinto Asmeninės pagalbos poreikio nustatymo ir asmeninės pagalbos teikimo tvarkos aprašo (Aprašas):

2 punktas – „Asmeninės pagalbos poreikio nustatymo ir asmeninės pagalbos teikimo tikslas – atsižvelgiant į asmens individualiuosius pagalbos poreikius, suteikti jam individualią pagalbą atliekant darbus ir vykdant veiklas, kurių dėl negalios jis negali atlikti savarankiškai ir kurie būtini siekiant gyventi savarankiškai ir veikti visose gyvenimo srityse.“

3 punktas – „Asmeninės pagalbos teikimo laikas ir trukmė (dienų, valandų skaičius) nustatomi atsižvelgiant į asmens individualiuosius pagalbos poreikius. Asmeninė pagalba negali būti teikiama tuo pačiu laiku, kai teikiamos socialinės priežiūros arba socialinės globos paslaugos namuose arba kai asmuo atlieka darbo funkcijas ar dalyvauja užimtumo ir ugdymo veiklose (t. y. asmeninis asistentas nepadeda atlikti darbo funkcijų, užimtumo ir ugdymo veiklų), taip pat asmens miego ir (ar) poilsio metu, kuris su kiekvienu asmeniu suderinamas individualiai.“

4 punktas – „Asmeninę pagalbą teikia savivaldybės administracijos paskirti savivaldybių įsteigti paslaugų teikėjai ir (ar) pagal sudarytas sutartis kiti viešai pasirenkami juridiniai asmenys (toliau – asmeninės pagalbos teikėjas), ir (ar) asmens ar vieno iš jo tėvų (jėvių) ar globėjų (rūpintojų), ar pilnamečių vaikų (įvaikių), ar aprūpintojo, ar asmens

sutuoktinio, ar asmens įgalioto kito asmens (toliau – asmens atstovas) pasiūlytas pasitelkti asmens poreikius atitinkantis asmeninis asistentas, atitinkantis Lietuvos Respublikos asmens su negalia teisių apsaugos pagrindų įstatymo 27 straipsnio 2 dalyje nustatytus reikalavimus.“

8 punktas – „Asmuo, pageidaujantis gauti asmeninę pagalbą, ar asmens atstovas kreipiasi į asmens gyvenamosios vietos savivaldybės administraciją (toliau – savivaldybės administracija) ar kitą savivaldybės mero įgaliotą įstaigą (toliau – įgaliota įstaiga) ir pateikia: 8.1. nustatytos formos prašymą-paraišką dėl asmeninės pagalbos (Aprašo 1 priedas) (toliau – prašymas-paraiška); [...]“

14 punktas – „Asmeninės pagalbos asmeniui poreikį nustato socialinis darbuotojas. Asmens ar asmens atstovo sutikimu (pageidavimu), vertinant asmens asmeninės pagalbos poreikį, gali dalyvauti ir asmenims su negalia atstovaujančios nevyriausybinių organizacijos atstovas (sutikimas pažymimas Klausimyne (Aprašo 2 priedas)).“

15 punktas – „Asmeninės pagalbos asmeniui poreikis nustatomas dvejiems metams, jie pradedami skaičiuoti nuo visų šalių pasirašytos Sutarties [...] dienos.“

20 punktas – „Jei, įvertinus asmeninės pagalbos asmeniui poreikį, paaiškėja, kad asmeninės pagalbos poreikis pagal Aprašo 16.5 papunktyje nurodytą kriterijų asmeniui gali būti patenkinamas teikiant socialinės paslaugas, socialinis darbuotojas asmeniui ar asmens atstovui bei savivaldybės administracijos padaliniui, atsakingam už socialinių paslaugų teikimą, pateikia rekomendaciją dėl socialinių paslaugų poreikio vertinimo (nurodomas asmens vardas ir pavardė, gyvenamosios vietos adresas, rekomendacija dėl konkrečių socialinių paslaugų poreikio vertinimo ir organizavimo)“.

21 punktas – „Savivaldybės administracija, gavusi socialinio darbuotojo išvadą ir rekomendaciją dėl asmeninės pagalbos skyrimo, per 5 darbo dienas priima sprendimą dėl asmeninės pagalbos skyrimo tikslingumo (netikslingumo) (toliau – sprendimas) [...]“

22 punktas – „Savivaldybės administracijos paskirtas darbuotojas ne vėliau kaip per 3 darbo dienas nuo sprendimo priėmimo dienos asmens prašyme-paraiškoje nurodytu būdu informuoja asmenį ar asmens atstovą apie priimtą sprendimą, kartu pateikdamas tokio sprendimo kopiją.“

23 punktas – „Jei asmuo ar asmens atstovas nesutinka su savivaldybės administracijos sprendimu, jis turi teisę šį sprendimą per 1 mėnesį nuo jo gavimo dienos apskųsti savivaldybės merui arba Lietuvos Respublikos ikiteisminio administracinių ginčų nagrinėjimo tvarkos įstatymo ir (arba) Lietuvos Respublikos administracinių bylų teisenos įstatymo nustatyta tvarka“.

24 punktas – „Jei asmuo ar asmens atstovas savivaldybės administracijos sprendimą skundžia savivaldybės merui, savivaldybės mero sprendimu per 20 darbo dienų nuo skundo gavimo dienos turi būti sudaryta komisija (toliau – komisija) [...]. Komisijos sprendimas per 5 darbo dienas nuo jo priėmimo dienos raštu ar elektroniniu paštu pateikiamas savivaldybės administracijai. Savivaldybės administracija, gavusi komisijos sprendimą įpareigoti savivaldybės administraciją per komisijos nustatytą laiką pakeisti priimtą sprendimą, Aprašo 21 punkto nustatyta tvarka priima sprendimą dėl asmeninės pagalbos skyrimo.“

25 punktas – „Komisijos sprendimas gali būti skundžiamas ikiteisminio administracinių ginčų nagrinėjimo tvarkos įstatymo ir (arba) Administracinių bylų teisenos įstatymo nustatyta tvarka.“

26 punktas – „Priėmus sprendimą, kad asmeniui asmeninę pagalbą skirti tikslinga, vadovaujantis Asmens su negalia mokėjimo už asmeninę pagalbą dydžio nustatymo tvarka, patvirtinta Lietuvos Respublikos socialinės apsaugos ir darbo ministro įsakymu (toliau – Mokėjimo dydžio nustatymo tvarka), atliekamas asmens finansinių galimybių mokėti už asmeninę pagalbą vertinimas ir asmuo ar asmens atstovas ne vėliau kaip per 20 darbo dienų nuo sprendimo gavimo dienos su savivaldybės administracija, asmeninės pagalbos teikėju pasirašo Sutartį (išskyrus Aprašo 28 punkte nurodytą atvejį) [...]. Jei Sutarties dėl objektyvių

priežasčių (pavyzdžiui, dėl asmens ar asmens atstovo ligos, traumos, išvykimo iš šalies ir pan.) neįmanoma pasirašyti per nurodytą terminą, šis terminas gali būti pratęstas vieną kartą dar 20 darbo dienų nuo skirto termino pasirašyti Sutartį pasibaigimo dienos. Asmeninė pagalba asmeniui pradedama teikti tik visoms šalims pasirašius Sutartį. [...].“

27 punktas – „Jei Sutartis nepasirašoma per 40 darbo dienų nuo sprendimo gavimo dienos, savivaldybės administracijos priimtas sprendimas pripažįstamas netekusiu galios. Jei asmuo pageidauja gauti asmeninę pagalbą ar asmens atstovas pageidauja, kad asmeniui tokia pagalba būtų teikiama, jis (arba asmens atstovas) turi iš naujo kreiptis į savivaldybės administraciją Aprašo III skyriuje nustatyta tvarka.“

28 punktas – „Jei, nusprendusi, kad asmeniui asmeninę pagalbą skirti tikslinga, bet einamaisiais metais skirtų valstybės biudžeto lėšų neužtenka, savivaldybės administracija asmenį įrašo į asmenų, pageidaujančių gauti asmeninę pagalbą, sąrašą [...], jam pasiūlo kitas paslaugas (pavyzdžiui, pagalbą į namus, socialinės reabilitacijos asmenims su negalia paslaugas) (asmens finansinių galimybių mokėti už asmeninę pagalbą vertinimas atliekamas ir Sutartis pasirašoma tik atėjus asmens eilei gauti asmeninę pagalbą) arba asmeninės pagalbos teikimą organizuoja savivaldybės biudžeto lėšomis, vadovaudamasi Aprašu (atliekamas asmens finansinių galimybių mokėti už asmeninę pagalbą vertinimas ir pasirašoma Sutartis).“

33 punktas – „Asmeninės pagalbos poreikio pervaldinimas nepasibaigus nustatytam terminui atliekamas dėl pasikeitusių aplinkybių, turinčių (galinčių turėti) įtakos asmeninės pagalbos teikimui konkrečiam asmeniui (pavyzdžiui, pakito (pagerėjo ar pablogėjo) asmens sveikatos būklė, pasikeitė asmens mobilumas (pavyzdžiui, asmuo pradėjo dirbti, lankyti ugdymo įstaigą, gauti socialines paslaugas) ir jam reikia daugiau ar mažiau asmeninės pagalbos valandų.“

36 punktas – „Likus ne daugiau kaip 30 dienų iki Sutarties termino pabaigos arba pasibaigus šiam terminui, asmuo ar asmens atstovas turi teisę savivaldybės administracijai ar įgaliotai įstaigai Aprašo 11 punkte nustatyta tvarka pateikti prašymą-paraišką ir, jei reikia, kitus pasikeitusius Aprašo 8 punkte nurodytus dokumentus.“

37 punktas – „Savivaldybės administracija ar įgaliota įstaiga, gavusi Aprašo 36 punkte nustatyta tvarka pateiktą prašymą-paraišką ir dokumentus, įvertina, ar asmuo turi pirmumo teisę gauti asmeninę pagalbą, ir organizuoja asmeninės pagalbos asmeniui poreikio vertinimą Aprašo IV skyriaus nustatyta tvarka.“

38 punktas – „Jei nusprendžiama, kad asmeniui asmeninę pagalbą skirti tikslinga, kad asmuo turi pirmumo teisę gauti asmeninę pagalbą ir kad einamaisiais metais savivaldybės administracijai skirtų valstybės biudžeto lėšų asmeninei pagalbai teikti užtenka, vadovaujantis Mokėjimo dydžio nustatymo tvarka, atliekamas asmens finansinių galimybių mokėti už asmeninę pagalbą vertinimas ir pasirašoma Sutartis.“

Jei einamaisiais metais savivaldybės administracijai skirtų valstybės biudžeto lėšų neužtenka, savivaldybės administracija asmeninę pagalbą gali teikti iš savivaldybės biudžeto lėšų arba asmenį įrašyti į asmenų, pageidaujančių gauti asmeninę pagalbą, sąrašą, nurodytą Aprašo 28 punkte.“

1 priedas – „(Prašymo-paraiškos dėl asmeninės pagalbos forma) [...] PRAŠYMAS-paraiška DĖL ASMENINĖS PAGALBOS [...] Prašau skirti _____ asmeninę pagalbą. [...]. 4. Informaciją apie priimtą sprendimą dėl asmeninės pagalbos skyrimo tikslingumo (netikslingumo) / skundo dėl priimto sprendimo dėl asmeninės pagalbos skyrimo tikslingumo (netikslingumo) nagrinėjimo rezultatus prašau pateikti [...]: 4.1. c paštu [...]; 4.2. c elektroniniu paštu [...]; 4.3. c kitu būdu (įrašykite). [...].“

11.2. *Asmeninės pagalbos poreikio nustatymo, teikimo ir mokėjimo už asmeninę pagalbą Tauragės rajono savivaldybėje tvarkos aprašo, patvirtinto Tauragės rajono savivaldybės mero 2023 m. liepos 12 d. potvarkiu Nr. 4-169 (Savivaldybės Aprašas):*

3 punktas – „Asmeninės pagalbos poreikio nustatymo ir paslaugos teikimo procesus Tauragės rajono savivaldybės teritorijoje vykdo Centras. Asmeninę pagalbą gali teikti ir

asmens, ar asmens atstovo pasiūlytas asmens poreikius atitinkantis asmeninis asistentas, atitinkantis Neįgaliųjų socialinės integracijos įstatymo 25¹ straipsnio 3 dalyje nustatytus reikalavimus. Skyrius vykdo teikiamų paslaugų kokybės priežiūrą.“

7 punktas – „Asmuo, pageidaujantis gauti asmeninę pagalbą [...] kreipiasi į Centrą (K. Donelaičio g. 21, Tauragė) ir pateikia: 7.1. nustatytos formos prašymą-paraišką dėl asmeninės pagalbos (1 priedas); [...]“

Savivaldybės Aprašo 1 priedas – „(Prašymo-paraiškos dėl asmeninės pagalbos forma) [...] PRAŠYMAS-paraiška DĖL ASMENINĖS PAGALBOS [...] Prašau skirti _____ asmeninę pagalbą. [...] 4. Informaciją apie priimtą sprendimą dėl asmeninės pagalbos skyrimo tikslingumo (netikslingumo) / skundo dėl priimto sprendimo dėl asmeninės pagalbos skyrimo tikslingumo (netikslingumo) nagrinėjimo rezultatus prašau pateikti [...]: 4.1. c paštu [...]; 4.2. c elektroniniu paštu [...]; 4.3. c kitu būdu (įrašykite). [...]“

Tyrimui reikšminga teismų praktika

12. Konstitucinio Teismo praktika:

2001 m. liepos 12 d. nutarimas – „vienas iš esminių Konstitucijoje įtvirtinto teisinės valstybės principo elementų yra teisinio saugumo principas. Jis reiškia valstybės pareigą užtikrinti teisinio reguliavimo tikrumą ir stabilumą, apsaugoti teisinių santykių subjektų teises, taip pat įgytas teises, gerbti teisėtus interesus bei teisėtus lūkesčius. Principo paskirtis – laiduoti asmens pasitikėjimą savo valstybe ir teise. Analizuojant šį principą pažymėtini du aspektai. Pirma, teisinio saugumo imperatyvas suponuoja tam tikrus privalomus reikalavimus pačiam teisiniui reguliavimui. Jis privalo būti aiškus ir darnus, teisės normos turi būti formuluojamos tiksliai. Žemesnio lygmens teisės aktai neturi prieštarauti aukštesnio lygmens teisės aktams [...]. Teisinio saugumo principo turi laikytis visos valstybinės valdžios institucijos [...]“

2012 m. spalio 26 d., 2012 m. lapkričio 10 d. išvados – „konstitucinis atsakingo valdymo principas [...] suponuoja tai, kad visos valstybės institucijos ir pareigūnai turi vykdyti savo funkcijas vadovaudamiesi Konstitucija, teise, veikdami Tautos ir Lietuvos valstybės interesais ir tinkamai įgyvendinti jiems Konstitucijos ir įstatymų suteiktus įgaliojimus.“

13. Lietuvos vyriausiojo administracinio teismo (toliau – LVAT) praktika:

2007 m. lapkričio 5 d. nutartis administracinėje byloje Nr. A⁵-990/2007 – „Viešojo administravimo subjektų veiksmai turi būti aiškūs, nedviprasmiški. Priešingu atveju viešojo administravimo paslaugų vartotojui gali kilti neaiškumų, kaip ir koku būdu jis (paslaugų vartotojas) turi elgtis, siekdamas gauti kokybišką viešąją paslaugą.“

2013 m. kovo 5 d. nutartis administracinėje byloje Nr. A556-439/2013 – „Priimant sprendimą dėl konkretaus prašymo (ar kitokio pobūdžio kreipimosi, nepriklausomai nuo tokio dokumento formos) turi būti veikiama paisant pagrindiniame šalies įstatyme – Konstitucijoje įtvirtinto, atkartojamo ir VA], principo, kad valdžios įstaigos tarnauja žmonėms.“

2015 m. gruodžio 21 d. nutartis administracinėje byloje Nr. I-7-552/2015: „[...] pirmiausia paminėtina, kad Konstitucijoje yra įtvirtintas atsakingo valdymo principas [...] Tinkamas, atsakingas valdymas, kaip yra aišku iš LVAT praktikos, neatsiejamas ir nuo gero administravimo reikalavimų. Kiekviena viešojo administravimo institucija yra saistoma tiek bendrųjų teisės principų (teisinės valstybės, valdžios įstaigos tarnauja žmonėms, teisės viršenybės, draudimo diskriminuoti, asmenų lygybės prieš įstatymą, proporcingumo ir kt.), tiek gero administravimo, atsakingo valdymo principų (teisėtumo, objektyvumo, nepiktnaudžiavimo valdžia, skaidrumo ir kt.) (LVAT 2012-03-01 nutartis administracinėje byloje Nr. A⁵⁰²-1605/2012, 2015-10-07 sprendimas administracinėje byloje Nr. A-1095-492/2015).“

2018 m. vasario 26 d. nutartis administracinėje byloje Nr. P-5-50-502/2018 – „Viešojoje teisėje veikiančys įstatymo viršenybės ir teisinio apibrėžtumo principai lemia tai,

kad visi viešojo administravimo subjektai turi tik tokius įgalinimus, kurie jiems yra suteikti konkrečiomis teisės aktų nuostatomis, o plečiamas valdymo institucijų kompetencijos aiškinimas yra negalimas. Tokios institucijos, vykdydamos įstatymais joms priskirtą veiklą, privalo veikti tik taip, kaip numato teisės aktai, priešingu atveju būtų pažeistas viešojo administravimo subjektui taikytinas bendrojo draudimo principas – veikti taip, kaip nėra leidžiama.“

2023 m. balandžio 26 d. nutartis administracinėje byloje Nr. eA-261-575/2023 – „Pagal esamą administracinių teismų praktiką, asmuo, nepriklausomai nuo dokumento, kuriuo kreipiasi į viešojo administravimo subjektą, pobūdžio (skundas, pareiškimas, prašymas), turi teisę, kad šis kreipimasis būtų išnagrinėtas ir į jį būtų atsakyta teisės aktu nustatyta tvarka (Lietuvos vyriausiojo administracinio teismo 2018 m. rugsėjo 18 d. nutartis administracinėje byloje Nr. eAS-651-624/2018).“

Tyrimo išvados

14. Kaip minėta, šiuo tyrimu pagal Straipsnyje nurodytas aplinkybes buvo siekiama nustatyti, ar Savivaldybė, priimdama sprendimus dėl asmeninės pagalbos teikimo, išnagrinėjusi asmens skundus dėl galimai per mažos Savivaldybės nustatytos asmeninės pagalbos teikimo trukmės, pranešdama apie priimtus sprendimus, tinkamai vykdo Konvencijos, VAĮ, Įstatymo ir kitų teisės aktų reikalavimus (dėl individualizavimo, prieinamumo, kompleksiskumo principų, draudimo keisti į blogąją pusę (*non reformatio in peius*) principo įgyvendinimo, dėl administracinio sprendimo įteikimo tvarkos).

15. Apibendrinant iš tyrimo metu gautos informacijos nustatytas faktines aplinkybes, konstatuotina:

15.1. Pareiškėjui nuo 1999 m. spalio mėn. nustatytas specialusis nuolatinės slaugos poreikis, 20 proc. dalyvumo lygis; nuo 2020 m. teikiamos dienos (integralios pagalbos) socialinės globos paslaugos asmens namuose po 4 val. kiekvieną darbo dieną.

15.2. nuo 2023 m. rugsėjo 15 d. iki 2024 m. rugpjūčio 8 d., pagal Asmeninės pagalbos teikimo sutartį, Pareiškėjui buvo teikiamos asmeninio asistento paslaugos 96 val. per mėnesį;

15.3. baigiantis pasirašytos sutarties galiojimo terminui, Pareiškėjas 2024 m. liepos 4 d. pateikė Prašymą-paraišką dėl asmeninio asistento pagalbos skyrimo sutarties pratęsimo, kurioje nebuvo nurodytas konkretus prašomas asmeninio asistento valandų skaičius, tik nurodyta, koku būdu asmuo pageidauja gauti informaciją apie priimtą sprendimą (telefonu);

15.4. 2024 m. liepos 10 d. Centras atliko asmeninės pagalbos poreikio vertinimą, kurio metu prašyta asmeninio asistento pagalbos valandų skaičių per mėnesį padidinti iki 120 val. (apie tai pažymint tam skirtoje Klausimyno vietoje, nurodžius, kad Pareiškėjas nesutinka su siūlomomis 64 val. per mėnesį);

15.5. Savivaldybės administracija, vadovaudamasi Centro pateikta išvada, 2024 m. rugpjūčio 2 d. priėmė sprendimą dėl asmeninės pagalbos skyrimo tikslingumo – Pareiškėjui skirta 64 val. per mėnesį asmeninio asistento paslaugų;

15.6. Pareiškėjas 2024 m. rugpjūčio 6 d. dėl priimto Sprendimo pateikė skundą Merui, nesutikdamas su Sprendimu skirti 64 val. per mėnesį ir prašydamas skirti 120 val. per mėnesį asmeninio asistento paslaugų, nurodant, jog ši pagalba jam reikalinga aktyviai integracijai, dalyvavimui visuomeninėje veikloje ir siekiui užsiimti savo mėgstamu užsiėmimu – lipdyti iš molio, kurioms neužtenka skirtų 2 val. per dieną;

15.7. 2024 m. rugpjūčio 9 d. nustojo galioti Pareiškėjo asmeninio asistento pagalbos teikimo sutartis; pasibaigus asmeninio asistento pagalbai skirtoms lėšoms, Pareiškėjas įrašytas į asmenų, pageidaujančių gauti asmeninę pagalbą, sąrašą;

15.8. 2024 m. rugpjūčio 27 d. Mero potvarkiu sudaryta komisija Pareiškėjo 2024 m. rugpjūčio 6 d. skundai tirti;

15.9. Komisijos 2024 m. rugsėjo 3 d. posėdyje nutarta nekeisti Savivaldybės administracijos priimto sprendimo dėl asmeninės pagalbos skyrimo, kuriuo Pareiškėjui skirtos 64 val. per mėnesį asmeninio asistento pagalbos paslaugų. 2024 m. rugsėjo 10 d. surašytas Komisijos posėdžio protokolai, kuriame, be kita ko, nurodoma, kuo vadovavosi Komisija, priimdama tokį sprendimą. 2024 m. rugsėjo 11 d. Pareiškėjui išsiųstas Mero atsakymas į jo 2024 m. rugpjūčio 6 d., glaustai paaiškinant Komisijos sprendimą;

15.10. 2024 m. lapkričio 7 d., gavus papildomų lėšų, Savivaldybės administracijos tarnautojai susisiekė su Pareiškėju telefonu, informuodami, kad jog jis gali pasirašyti naują asmeninės pagalbos teikimo sutartį;

15.11. 2024 m. gruodžio 9 d. Centro specialistė telefonu ir vėliau el. laišku priminė Pareiškėjui, kad netrukus pasibaigs asmeninės pagalbos teikimo sutarties pasirašymo terminas ir Sprendimas dėl pagalbos skyrimo tikslingumo bus pripažintas netekusiu galios; 2024 m. gruodžio 10 d. Pareiškėjas paaiškino, kad šiuo metu negali pasirašyti naujos sutarties dėl jo asmeninio asistento sveikatos;

15.12. 2024 m. gruodžio 17 d. pervertintas Pareiškėjo socialinių paslaugų poreikis ir priimtas sprendimas skirti dienos socialinės globos paslaugas asmens namuose iki 40 val. per savaitę, iki 8 val. per dieną (vietoj buvusių 4 val. per dieną), kurios Pareiškėjui teikiamos nuo 2024 m. gruodžio 30 d.

15.13. nuo to laiko su Pareiškėju susisiekta keletą kartų, siūlant iš naujo teikti prašymą skirti asmeninio asistento pagalbą; Pareiškėjas nurodė, jog laukia, kol jo pasirinktas asmuo įgis reikiamą asmeninio asistento kvalifikaciją; Pareiškėjui dėl asmeninės pagalbos teikimo pateikus naują prašymą, 2025 m. gegužės 19 d. priimtas sprendimas dėl asmeninės pagalbos skyrimo;

15.14. Pareiškėjas 2025 m. birželio 25 d. pasirašė naują Asmeninės pagalbos teikimo sutartį, pagal kurią jam asmeninę pagalbą vakarais ir savaitgaliais teikia jo pasirinktas asmeninis asistentas, 72 val. per mėnesį.

16. Apibendrinus šiam tyrimui aktualų su asmeninės pagalbos skyrimu susijusį teisinį reglamentavimą, pažymėtina:

16.1. Vadovaujantis Konstitucija (pažymos 9 punktas), VSĮ (pažymos 10.2 papunktis), Įstatymu (pažymos 10.1 papunktis), VAĮ (pažymos 10.3 papunktis), Savivaldybė, kaip ir kitos valdžios institucijos, turi tarnauti žmonėms, vykdyti savo funkcijas vadovaudamasi Konstitucija, teise, tinkamai įgyvendinti jai Konstitucijos ir įstatymų suteiktus įgaliojimus, užtikrindama socialinių paslaugų teikimą Savivaldybės teritorijoje, sąlygų Savivaldybės teritorijoje gyvenančių asmenų su negalia socialinei integracijai į Savivaldybės bendruomenę sudarymą.

Savivaldybė turi organizuoti asmens su negalia paslaugų įgyvendinimą savivaldybės teritorijoje, be kita ko, vertinti asmenų su negalia savarankiškumą kasdienėje veikloje, socialinių paslaugų, kompleksiskai teikiamos pagalbos, asmeninės pagalbos jiems teikimo poreikį, organizuoti socialinių paslaugų, įskaitant asmeninę pagalbą, teikimą. Tai daryti savivaldybė privalo laikydamosi individualizavimo ir prieinamumo, kompleksiskumo principų, siekdama užtikrinti asmens prigimtinių orumą, laisvę rinktis ir nepriklausomumą. Savivaldybė taip pat turi tinkamai įgyvendinti tiek bendruosius teisės principus (teisinės valstybės, teisės viršenybės ir kt.), tiek gero administravimo, atsakingo valdymo principus (teisėtumo, objektyvumo, nepiktnaudžiavimo valdžia, skaidrumo ir kt.), taip pat ir pagrindinius vietos savivaldos principus (teisėtumo, veiklos viešumo ir skaidrumo ir kt.).

16.2. Kaip minėta, savivaldybių institucijos yra atsakingos už asmeninės pagalbos teikimo organizavimą ir jos kokybės užtikrinimą. Savivaldybės administracija socialinio darbuotojo, nustačiusio asmeninės pagalbos poreikį, teikimu priima sprendimą dėl asmeninės pagalbos skyrimo. Savivaldybės administraciniai sprendimai, susiję su asmenų

teisių ir pareigų įgyvendinimu, visais atvejais turi būti pagrįsti įstatymais, viešojo administravimo subjektų veiksmai turi būti aiškūs, nedviprasmiški.

Remiantis LVAT praktika priimant sprendimą dėl konkretaus prašymo (ar kitokio pobūdžio kreipimosi, nepriklausomai nuo tokio dokumento formos) turi būti veikiama Konstitucijoje įtvirtinto, atkartojamo ir VAĮ, principo, kad valdžios įstaigos tarnauja žmonėms. Viešojo administravimo subjektai taip pat turi laikytis VAĮ nustatyto įstatymo viršenybės principo reikalavimų, jie turi tik tokius įgalinimus, kurie jiems suteikti konkrečių įstatymų, ir savo veikloje negali peržengti šių įgalinimų ribų.

16.3. Asmenų su negalia teisę pasinaudoti įvairiomis teikiamomis socialinėmis paslaugomis ir pagalba, įskaitant asmeninę pagalbą, kuri yra būtina siekiant palaikyti gyvenimą bendruomenėje bei įtraukimą į ją ir išvengti izoliacijos ar atskyrimo nuo bendruomenės, garantuoja Konvencija (pažymos 8 punktas), kurios dalyvė yra Lietuvos Respublika.

Vadovaujantis Aprašu (pažymos 11.1 papunktis), asmeninė pagalba – tai asmeninio asistento individualiai teikiama pagalba asmeniui su negalia atlikti darbus ir vykdyti veiklas, kurių dėl negalios jis negali atlikti savarankiškai ir kurie būtini siekiant gyventi savarankiškai ir veikti visose gyvenimo srityse. Asmeninės pagalbos teikimo laikas ir trukmė (dienių, valandų skaičius) nustatomi atsižvelgiant į asmens individualiuosius pagalbos poreikius.

Individualiųjų pagalbos poreikių tenkinimas turi būti organizuojamas planuojant ir (ar) įgyvendinant asmeniui su negalia skirtas priemones, atsižvelgiant į asmens su negalia poreikius ir asmenines savybes, taip, kad asmuo su negalia gautų visą reikiamą pagalbą ir būtų patenkinti būtiniausi jo individualieji pagalbos poreikiai.

Asmeninė pagalba negali būti teikiama tuo pačiu laiku, kai teikiamos kitos socialinės paslaugos namuose ar tam skirtoje institucijoje. Jei, įvertinus asmeninės pagalbos asmeniui poreikį, paaiškėja, kad asmeninės pagalbos poreikis gali būti patenkinamas teikiant kitas socialines paslaugas, atliekamas vertinimas dėl socialinių paslaugų poreikio.

16.4. Tauragės rajono savivaldybėje, vadovaujantis Aprašu (pažymos 11.1 papunktis) ir Savivaldybės Aprašu (pažymos 11.2 papunktis), asmuo, pageidaujantis gauti asmeninę pagalbą, turi kreiptis į asmens gyvenamosios vietos savivaldybės administraciją ar kitą savivaldybės mero įgaliotą įstaigą (organizuojančias asmeninės pagalbos asmeniui poreikio vertinimą Apraše nustatyta tvarka) ir pateikti nustatytos formos prašymą-paraišką dėl asmeninės pagalbos (šiuo atveju – prašymas-paraiška teikiama Centru).

Asmeninės pagalbos asmeniui poreikį nustato Centro socialinis darbuotojas, surašo Klausymą, pateikia motyvuotą išvadą ir rekomendaciją Skyriui dėl asmeninės pagalbos skyrimo konkrečiam asmeniui tikslingumo (netikslingumo). Jei išvadoje ir rekomendacijoje dėl asmeninės pagalbos skyrimo nurodoma, kad asmeniui tikslinga skirti asmeninę pagalbą, nurodomas valandų skaičius per dieną ir per mėnesį, dienų skaičius, veiklos, kurias vykdant asmeniui reikia asmeninio asistento pagalbos.

16.5. Pagal Aprašo nuostatas, priėmus sprendimą, kad asmeniui asmeninę pagalbą skirti tikslinga, asmuo ne vėliau kaip per 20 darbo dienų privalo pasirašyti asmeninės pagalbos teikimo sutartį su savivaldybe ir asmeninės pagalbos teikėju; šis terminas gali būti pratęstas viena kartą dar 20 dienų (26 punktas); per 40 darbo dienų nuo sprendimo skirti asmeninę pagalbą gavimo nepasirašius sutarties, savivaldybės administracijos priimtas sprendimas pripažįstamas netekusiu galios, o asmuo turi iš naujo kreiptis į savivaldybės administraciją dėl asmeninės pagalbos paslaugų teikimo (27 punktas).

16.6. Asmeninės pagalbos asmeniui poreikis nustatomas dvejiems metams, jie pradedami skaičiuoti nuo visų šalių pasirašytos Sutarties dienos (15 punktas); baigiantis terminui (likus ne daugiau kaip 30 dienų) arba jam pasibaigus, asmuo turi teisę iš naujo teikti savivaldybei prašymą dėl asmeninės pagalbos paslaugų skyrimo, pateikdamas atitinkamus dokumentus (36 punktas); gavus tokį prašymą, asmeninės pagalbos poreikis vertinamas tokia tvarka, kaip pirmą kartą kreipusis dėl tokių paslaugų teikimo (37 punktas).

Pažymėtina ir tai, kad asmeninės pagalbos poreikis nepasibaigus terminui gali būti pervertintas, jei pasikeitė aplinkybės, turinčios (galinčios turėti įtakos) asmeninės pagalbos teikimui konkrečiam asmeniui (pavyzdžiui, pakito (pagerėjo ar pablogėjo) asmens sveikatos būklė, pasikeitė asmens mobilumas (pavyzdžiui, asmuo pradėjo dirbti, lankyti ugdymo įstaigą, gauti socialines paslaugas) ir jam reikia daugiau ar mažiau asmeninės pagalbos valandų (33 punktas).

17. Apraše taip pat nustatyta, kad jei asmuo nesutinka su priimtu sprendimu dėl asmeninės pagalbos skyrimo, jis turi teisę per 1 mėnesį nuo jo gavimo dienos šį sprendimą skųsti savivaldybės merui, kuris per 20 darbo dienų privalo sudaryti komisiją skundai nagrinėti.

Vadovaujantis VAĮ 3 straipsnio 2 punktu, Savivaldybė, vykdydama administracinę procedūrą, kurios metu nagrinėjamas skundas dėl viešojo administravimo subjekto veiksmų, neveikimo ar administracinių sprendimų, galimai pažeidusių asmens teises ir teisėtus interesus, turi vadovautis draudimo keisti į blogąją pusę (*non reformatio in peius*) principo reikalavimais, t. y. negali pabloginti asmens, dėl kurio skundo pradėta administracinė procedūra, padėties.

Svarbu pažymėti, kad *non reformatio in peius* principo taikymu administracinėje procedūroje siekiama suteikti asmeniui galimybę apskųsti, jo manymu, neteisėtą ir (arba) nepagrįstą, jo teises pažeidžiantį viešojo administravimo subjekto sprendimą nesibaiminant, kad jo skundą nagrinėjanti institucija dar labiau pablogins jo padėtį.

Pastebėtina, kad nepriklausomai nuo to, kad Apraše nėra nuostatų dėl *non reformatio in peius* principo taikymo, iš jo kylantys reikalavimai bei privalomi administracinės procedūros veiksmai taikytini visais atvejais, kai nagrinėjamas asmens su negalia skundas dėl Savivaldybės priimtu sprendimu dėl asmeninės pagalbos jam skyrimo galimai padaryto jo teisių ir teisėtų interesų pažeidimo.

Dėl Savivaldybės administracijos 2024 m. rugpjūčio 2 d. sprendimu asmeniui skirtos asmeninės pagalbos trukmės (64 val. per savaitę) ir Komisijos sprendimo pagal pateiktą asmens skundą

18. Vadovaujantis Aprašo 36–39 punktais, likus ne daugiau kaip 30 dienų iki Sutarties dėl asmeninės pagalbos teikimo termino pabaigos arba pasibaigus šiam terminui, asmuo turi teisę savivaldybės administracijai pateikti prašymą-paraišką ir, jei reikia, kitus pasikeitusius reikalingus dokumentus; savivaldybės administracija, gavusi prašymą-paraišką ir dokumentus, įvertina, ar asmuo turi pirmumo teisę gauti asmeninę pagalbą, ir organizuoja asmeninės pagalbos asmeniui poreikio vertinimą nustatyta tvarka. Pažymėtina, kad pagal šiose Aprašo nuostatose įtvirtintą teisinį reguliavimą, asmeniui pateikus prašymą-paraišką ir toliau skirti asmeninę pagalbą, jos poreikio vertinimas atliekamas iš naujo, kaip ir kreipusis pirmą kartą, ir visi pateikti dokumentai (net jei jie nekito ar nebuvo asmens būklės pokyčių) vertinami iš naujo.

18.1. Kaip minėta, iš šio tyrimo metu Seimo kontrolierei pateiktos Savivaldybės informacijos matyti (pažymos 6 punktas), kad Pareiškėjui, kuriam 1999 m. spalio mėn. buvo nustatytas specialusis nuolatinės slaugos poreikis, 20 proc. dalyvumo lygis, nuo 2020 m. teikiamos dienos (integralios pagalbos) socialinės globos paslaugos asmens namuose, o nuo 2023 m. rugsėjo 15 d. iki 2024 m. rugpjūčio 8 d., pagal Sutartį buvo teikiamos ir jo pasirinkto Asistento paslaugos. Vadinasi, iki 2024 m. rugpjūčio 9 d., kai nustojo galioti minėta sutartis, Savivaldybė teikė Pareiškėjui jo individualius poreikius atitinkančias socialines paslaugas kompleksiskai – globos paslaugas namuose (4 val. per dieną, 5 dienas per savaitę) ir Asistento paslaugas (96 val. per mėnesį), t. y., laikėsi Konvencijoje ir Įstatyme nustatytų pagrindinių asmens su negalia teisių apsaugos įgyvendinimo principų (individualizavimo, prieinamumo, kompleksiskumo ir kt.) reikalavimų.

Atsižvelgdamas į tai, kad artėja asmeninės pagalbos paslaugų teikimo sutarties galiojimo termino pabaiga, Pareiškėjas 2024 m. liepos 4 d. pateikė Prašymą-paraišką dėl asmeninės pagalbos paslaugų teikimo sutarties pratęsimo. Aprašo 37 punkte nustatyta tvarka 2024 m. liepos 10 d. buvo iš naujo atliktas asmeninės pagalbos poreikio vertinimas ir nustatyta, kad Pareiškėjo asmeninės pagalbos poreikį patenkintų 64 val. per mėnesį apimties asmeninė pagalba (pažymos 6.1, 6.10.1, 15.3, 15.5 papunkčiai). 2024 m. rugpjūčio 2 d. buvo priimtas tokią asmeninės pagalbos trukmę skiriantis Savivaldybės administracijos sprendimas.

18.2. Konstatuotina, kad pasibaigus Pareiškėjo asmeninės pagalbos paslaugų teikimo sutarties galiojimui, iš naujo įvertinus Pareiškėjo poreikį asmeninei pagalbai gauti, buvusi nustatyta asmeninio asistento paslaugų teikimo Pareiškėjui trukmė buvo sumažinta iki 64 val. per mėnesį, palyginus su iki tol Pareiškėjui teikta asmenine pagalba (96 val. per mėnesį). Pažymėtina, kad toks sprendimas buvo priimtas ne išnagrinėjus Pareiškėjo skundą administracinės procedūros tvarka, o Aprašo nustatyta tvarka Pareiškėjui pateikus Prašymą-paraišką dėl asmeninės pagalbos teikimo sutarties pratęsimo ir atlikus asmeninės pagalbos poreikio Pareiškėjui vertinimą iš naujo. Taigi, šiuo atveju, VAĮ draudimo keisti į blogąją pusę nagrinėjant asmens skundą principo reikalavimai formaliai netaikytini.

Vis dėlto, tenka konstatuoti, kad Sprendimu skyrus mažesnės trukmės asmeninę pagalbą Pareiškėjui, papildomai neskiriant kitų socialinių paslaugų, Pareiškėjo padėtis pablogėjo palyginus su tuo, kokios paslaugos Pareiškėjui buvo teikiamos iki tol. Kaip minėta, Pareiškėjui nuo 1999 m. nustatytas 20 proc. dalyvumo lygis, ir nepateikta duomenų, kad Pareiškėjo situacija, iš naujo vertinant asmeninės pagalbos poreikį pasibaigus sutarties galiojimui, būtų ženkliai pagerėjusi ar apskritai pagerėjusi (kaip antai, pagerėjo jo sveikatos būklė, mobilumas ar kt.), kad pareiškėjui reikėtų mažiau kompleksinės pagalbos paslaugų. Pastebėtina, kad priimant Sprendimą Pareiškėjui skirti 64 val. asmeninės pagalbos, nebuvo atsižvelgta į Centro specialisto Klausimyne pateiktą rekomendaciją skirti papildomas dienos socialinės globos paslaugas namuose.

Kartu pažymėtina ir tai, kad asmeninio asistento paslauga negali būti tapatinama ar savaime pakeičiama kitomis socialinėmis asmenims su negalia skirtomis paslaugomis. Iš tyrimo metu gautų dokumentų matyti, kad Pareiškėjas asmeninės pagalbos poreikį grindė noru turėti galimybę išeiti iš namų, socializuotis, integruotis į bendruomenę ir užsiimti mėgstamu užsiėmimu – lipdyti iš molio. Pabrėžtina, kad asmenų su negalia siekis įsitraukti į gyvenimą bendruomenėje, išvengti izoliacijos ar atskyrimo nuo bendruomenės yra būtina asmenų su negalia oraus gyvenimo sąlyga, o jų savarankiškumo ir nepriklausomumo svarba pripažįstama tiek valstybių tarptautiniais įsipareigojimais, tiek nacionaliniais teisės aktais. Asmens orumo užtikrinimas priklauso ne tik nuo asmens būtinųjų poreikių patenkinimo, bet ir nuo jo galimybės kurti ryšius su aplinkiniais, galimybės dalyvauti bendruomenės gyvenime, kultūrinėje veikloje, galimybė lankytis renginiuose ir kt. Socialinė integracija, savarankiškumo skatinimas, atskirties mažinimas ir prieinamumo visomis prasmėmis užtikrinimas privalo būti neatsiejama valstybės ir savivaldybių veiklos dalimi ir siekiamybe. Asmeninė pagalba kasdienių veiksmų atlikimui, padedanti įgyvendinti asmenų su negalia ekonomines, socialines ir kultūrinės teises – viena iš priemonių pasiekti minėtus tikslus. Individualiai situacijai ir poreikiams pritaikytas asmeninis asistentas, padedantis susigrąžinti kasdienės aplinkos kontrolę, sudaro prielaidas didesniai asmens savarankiškumui, geresnėms laisvalaikio praleidimo, dalyvavimo visuomenės ir bendruomenės gyvenime galimybėms.

Atsižvelgiant į tai, Seimo kontrolierės nuomone, sprendžiant dėl asmeninės pagalbos skyrimo pasibaigus sutarties galiojimui (t. y. kai asmuo kreipiasi dėl sutarties dėl asmeninės pagalbos teikimo pratęsimo), sprendimas skirti mažesnės trukmės asmeninę pagalbą turėtų būti priimamas tik esant objektyvioms aplinkybėms (pavyzdžiui, ženkliai pagerėjo asmens sveikata, pakito asmens kasdieniai įpročiai ir užsiėmimai, ir tai patvirtino pats asmuo, pateikus pokyčius įrodančius dokumentus, ir kt.), o jei, įvertinus individualią situaciją, nusprendžiama mažinti asmeninės pagalbos valandų skaičius, asmeniui sutikus,

turėtų būti skiriamos kitos socialinės paslaugos, padedančios užtikrinti kaip galima labiau visavertę ir orią kasdienybę.

19. Kaip minėta, vadovaujantis Aprašo 23–25 punktais, jeigu asmuo nesutinka su savivaldybės sprendimu, jis turi teisę šį sprendimą per 1 mėnesį nuo jo gavimo dienos apskųsti savivaldybės merui, kuris per 20 darbo dienų privalo sudaryti komisiją šiam klausimui nagrinėti. Komisija, išnagrinėjusi priimtą sprendimą ir įvertinusi jai pateiktus dokumentus, gali nuspręsti priimto sprendimo dėl asmeninės pagalbos skyrimo nekeisti arba įpareigoti savivaldybės administraciją per komisijos nustatytą laiką jį pakeisti.

Pažymėtina, kad vadovaujantis VAĮ draudimo keisti į blogąją pusę (*non reformatio in peius*) principo reikalavimais, Savivaldybės mero sudaryta Komisija, nagrinėdama asmens su negalia skundą Savivaldybės merui dėl Savivaldybės priimto sprendimo dėl asmeninės pagalbos jam teikimo, negali pabloginti skundą pateikusio asmens padėties (pvz., sumažinti nustatytos atsižvelgiant į asmens individualiuosius pagalbos poreikius asmeninės pagalbos teikimo laiką, trukmę (dienų, valandų skaičių)).

19.1. Šio tyrimo metu gautais duomenimis, Pareiškėjas Savivaldybės administracijos 2024 m. rugpjūčio 2 d. sprendimą skirti asmeninio asistento pagalbą 64 val. per mėnesį 2024 m. rugpjūčio 6 d. apskundė Merui, kartu prašydamas skirti jam Asistento pagalbą 120 val. per mėnesį (pažymos 6.2 ir 15.6 papunkčiai).

Mero sudaryta Komisija, išnagrinėjusi 2024 m. rugpjūčio 6 d. skundą, 2024 m. rugsėjo 3 d. priėmė sprendimą nekeisti Savivaldybės administracijos Sprendimo Pareiškėjui skirti Asistento pagalbą 64 val. per mėnesį, t. y. nesumažino Sprendimu nustatytos Asistento pagalbos trukmės (pažymos 6.3 ir 15.9 papunkčiai). Taigi, šiuo atveju, nebuvo pažeisti draudimo keisti į blogąją pusę principo reikalavimai.

19.2. Vis dėlto, šio tyrimo kontekste kritiškai vertintini Savivaldybės paaiškinimuose pateikti argumentai, jog sprendimas dėl mažesnės asmeninės pagalbos trukmės priimtas įvertinus tai, jog Pareiškėjas „reguliariai nedalyvauja užimtumo veiklose, kurios vyksta už namų ribų. Pagrindinė veikla (lipdymas iš molio) vyksta namų aplinkoje“, taip pat kad, kad jis „gyvena kartu su seserimi, kuri esant poreikiui suteikia reikalingą pagalbą“. Pažymėtina, kad tyrimo metu pateiktuose dokumentuose nėra informacijos, jog Pareiškėjas būtų nusprendęs mažiau užsiimti savo mėgstama veikla – lipdyti iš molio, net jei šia veikla užsiimama namuose, o tai, kad jis reguliariai nesilanko veiklose, kurios vykėtų už jo namų ribų, nereiškia, jog, palyginus su ankstesniu laikotarpiu, sumažėjo Pareiškėjo poreikiai išeiti iš namų ir nebūti izoliuotam. Atvirksčiai, kaip matyti iš Straipsnyje pateiktų asmens teiginių ir jo skundo merui, pareiškėjas siekia dalyvauti visuomeniniame gyvenime, nenori likti vien namuose. Pažymėtina ir tai, kad asmenų su negalia artimieji negali pakeisti savivaldybės turimų užtikrinti socialinių paslaugų, nes norėdami tai daryti, jie turėtų atsitraukti nuo savo turimų užsiėmimų ar darbo, todėl tai negali būti tinkamu argumentu paaiškinant skirtą mažesnę asmeninės pagalbos apimtį.

Savivaldybės paaiškinimuose taip pat nurodoma, jog „pasibaigus Asmeninės pagalbos teikimo sutarties galiojimui, vadovaujantis Aprašu, asmens poreikiai dėl asmeninės pagalbos teikimo buvo vertinami iš naujo, atsižvelgiant į individualius [asmens] poreikius ir jau teikiamos dienos (integralios pagalbos) socialinės globos paslaugos apimtį asmens namuose ir asmeninės pagalbos paslaugos turinį“, tuo taip pat rėmėsi ir Komisija, palikdama galioti Savivaldybės administracijos priimtą sprendimą. Vis tik, pažymėtina, kad teikiant tas pačias dienas (integralios pagalbos) socialinės globos paslaugas namuose 4 val. per dieną (nes dėl naujų ar papildomų paslaugų teikimo Sprendimo vertinimo Komisijoje laikotarpiu duomenų nėra), iki tol Pareiškėjui buvo skirtos 96 val. per mėnesį asmeninio asistento pagalbos, o Sprendimu nustačius trečdaliu mažesnę šios pagalbos apimtį, papildomai teikiamų paslaugų apimtis nepakito, neatsižvelgiant į Pareiškėjo išreikštą poreikį jos gauti daugiau, be kita ko, tam, kad būtų palengvinta jo socialinė integracija ir galimybės dalyvauti visuomeninėje veikloje.

Kaip minėta, asmenų su negalia savarankiškumas ir nepriklausomumas yra būtini šių asmenų oraus gyvenimo užtikrinimui ir integracijai į bendruomenės gyvenimą, todėl, Seimo kontrolierės nuomone, nagrinėjant Pareiškėjo skundą dėl skirtos trečdaliu mažesnės nei anksčiau asmeninio asistento pagalbos trukmės, be kita ko, neskyrus papildomų socialinių paslaugų, Komisija turėjo įvertinti išsakytą Pareiškėjo poreikį gauti didesnę asmeninio asistento pagalbą ir jo individualią situaciją.

20. Apibendrinus 18-19 punktuose pateiktas išvadas konstatuotina, kad:

20. 1. Savivaldybės Komisijai išnagrinėjus Pareiškėjo 2024 m. rugpjūčio 6 d. skundą, ir nusprendus nekeisti Savivaldybės administracijos priimto Sprendimo, nebuvo sumažinta Pareiškėjo apskūstu Sprendimu nustatyta Asistento teikiamų paslaugų trukmė, nepabloginta Pareiškėjo teisinė padėtis, palyginus su Sprendimu, kurį asmuo skundė, taigi nepažeistas VAĮ įtvirtintas *non reformatio in peius* principas.

20.2. Tačiau tyrimo metu pasitvirtino Straipsnyje pateikta informacija, kad pasibaigus asmeninės pagalbos teikimo sutarties terminui ir iš naujo įvertinus nurodyto asmens asmeninės pagalbos poreikį, jo padėtis pablogėjo, nusprendus skirti trečdaliu mažesnės trukmės asmeninę pagalbą, nors priimant tokį sprendimą nebuvo skirtos jokios papildomos socialinės paslaugos, kuriomis būtų buvę galima bent iš dalies kompensuoti mažesnę asmeninio asistento pagalbos valandų skaičių. Papildomos dienos socialinės globos paslaugos asmens namuose Pareiškėjui skirtos tik daugiau nei po keturių mėnesių (nuo 2024 m. gruodžio 30 d.), kai taip ir nebuvo pasirašyta asmeninės pagalbos teikimo sutartis ir daugiau nei keturis mėnesius pareiškėjas iš viso negavo asmeninio asistento pagalbos. Taip pat įvertinus individualius asmens poreikius, Sprendimą priimančiai Savivaldybės administracijai nebuvo pateikta informacijos, jog Pareiškėjui asmeninio asistento pagalbos reikėtų mažiau. Taigi vertinant iš naujo asmeninės pagalbos poreikį, nebuvo tinkamai atsižvelgta į individualią Pareiškėjo situaciją, be kita ko, į tai, kad jis išreiškė norą užsiimti mėgstama laisvalaikio veikla ir turėti galimybę išeiti iš namų tam, kad galėtų dalyvauti bendruomenės gyvenime. Tokiais Savivaldybės administracijos veiksmais nesilaikyta pagarbos asmens prigimtiniam orumui, asmeniui savarankiškumui, įskaitant laisvę rinktis, ir nepriklausomumui, individualizavimo ir prieinamumo, kompleksiško principų.

Dėl šių priežasčių, vadovaujantis Seimo kontrolierių įstatymo 22 straipsnio 1 dalies 1 punktu šis tyrimas nurodytu aspektu pripažintinas pagrįstu, o Savivaldybei teiktinos rekomendacijos.

Dėl informavimo apie Komisijos priimtą sprendimą

21. Vadovaujantis Aprašo 22 punktu, Savivaldybės paskirtas darbuotojas ne vėliau kaip per 3 darbo dienas nuo sprendimo dėl asmeninės pagalbos teikimo tikslingumo priėmimo dienos informuoja asmenį apie priimtą sprendimą, kartu pateikdamas tokio sprendimo kopiją. Vadovaujantis Aprašo 24 punktu, Komisijos sprendimas, priimtas išnagrinėjus asmens skundą dėl Savivaldybės administracijos sprendimo dėl asmeninės pagalbos skyrimo, per 5 darbo dienas nuo jo priėmimo dienos raštu ar elektroniniu paštu turi būti pateikiamas Savivaldybei, tačiau nei Apraše, nei Savivaldybės teisės aktuose nėra nurodyta, kad Komisijos sprendimo kopija turi būti pateikta ir asmeniui, dėl kurio skundo Komisija priėmė sprendimą.

Aprašo 25 punkte nustatyta, kad Komisijos sprendimas gali būti skundžiamas ikiteisminio administracinių ginčų nagrinėjimo tvarkos įstatymo ir (arba) Administracinių bylų teisenos įstatymo nustatyta tvarka. Taigi, tam, kad asmuo galėtų pasinaudoti teisės aktuose įtvirtinta galimybe apskūsti Komisijos sprendimą, priimtą išnagrinėjus jo skundą, jis privalo gauti jo kopiją.

Įgyvendinat Pareiškėjo teisę apskūsti Komisijos sprendimą, taikytini VAĮ 13 straipsnio 1 dalies reikalavimai, t. y., jam per 3 darbo dienas nuo Komisijos sprendimo

priėmimo dienos raštu turėjo bŭti pranešta apie priimtą Komisijos sprendimą pateikiant to sprendimo kopiją.

Šiuo atveju Mero 2024 m. rugpjŭčio 11 d. atsakymu Pareiškėjui buvo pateikta informacija apie Komisijos sprendimą, tačiau nepagrįstai nebuvo pateikta Komisijos sprendimo kopija (pažymos 6.3.2 papunktis), t. y. nesilaikyta VAĮ 13 straipsnio 1 dalies reikalavimų.

Taigi šio tyrimo metu pasitvirtino Straipsnyje nurodyta informacija, kad Pareiškėjui nepagrįstai nebuvo pateikta Komisijos sprendimo kopija. Dėl šios priežasties, vadovaujantis Seimo kontrolierių įstatymo 22 straipsnio 1 dalies 1 punktu šis tyrimas nurodytu aspektu pripažintinas pagrįstu.

Dėl gero viešo administravimo principo laikymosi asmeniui skiriant asmeninės pagalbos paslaugas

22. Pažymėtina, kad šio tyrimo metu buvo pastebėti kiti Savivaldybės, Centro veiklos, susijusios su asmeninės pagalbos teikimu Pareiškėjui, gero administravimo trūkumai.

23. Pagal Aprašo 28, 38 punktus, savivaldybė nusprendusi, kad asmeniui asmeninę pagalbą skirti tikslinga, bet einamaisiais metais skirtų valstybės biudžeto lėšų neužtenka, asmenį įrašo į asmenų, pageidaujančių gauti asmeninę pagalbą, sąrašą, jam pasiūlo kitas paslaugas (pavyzdžiui, pagalbą į namus, socialinės reabilitacijos asmenims su negalia paslaugas) arba asmeninę pagalbą asmeniui teikia iš Savivaldybės biudžeto lėšų.

23.1. Pagal šio tyrimo metu gautus duomenis Pareiškėjo asmeninės pagalbos teikimo sutartis 2024 m. rugpjŭčio 9 d. baigė galioti, taigi jam asmeninio asistento pagalba nebebuvo teikiama. Nepaisant to, kad naujas sprendimas dėl asmeninės pagalbos skyrimo (64 val. per mėnesį) priimtas 2024 m. rugpjŭčio 2 d. ir paliktas galioti Komisijos 2024 m. rugsėjo 3 d. sprendimu, vadovaujantis Aprašo 38 punktu dėl lėšų trūkumo Pareiškėjas buvo įrašytas į asmenų, pageidaujančių gauti asmeninę pagalbą, sąrašą.

Pažymėtina, jog, priešingai nei nustatyta Aprašo 28 punkte, Savivaldybės administracija, įrašiusi Pareiškėją į asmenų, pageidaujančių gauti asmeninę pagalbą, sąrašą, nepasiūlė jam jokių kitų socialinių paslaugų tuo laikotarpiu. Savivaldybė taip pat nepateikė duomenų, jog buvo svarstyta asmeninės pagalbos paslaugas teikti iš savivaldybės lėšų, taip užtikrinant asmeninės pagalbos teikimo Pareiškėjui tęstinumą.

23.2. Pareiškėjui asmeninės pagalbos teikimo sutartį pagal priimtą Sprendimą, Savivaldybės teigimu, pasiūlyta sudaryti tik po trijų mėnesių, 2024 m. lapkričio 7 d., visą tą laiką po sutarties galiojimo pasibaigimo neteikiant jokių papildomų socialinių paslaugų, išskyrus 4 val. per dieną, 5 dienas per savaitę dienos socialinės globos paslaugas asmens namuose, kurios jam teikiamos nuo 2020 metų.

Pareiškėjui paaiškinus, jog tuo metu jis neturi galimybės pasirašyti siūlomos asmeninės pagalbos teikimo sutarties dėl jo pasirinkto asmeninio asistento sveikatos būklės, jam nebuvo pasiūlytos jokios alternatyvios ar papildomos socialinės paslaugos. Su Pareiškėju Centro specialistė susisiekė dar po mėnesio, 2024 m. gruodžio 10 d., visą šį mėnesį jam neteikiant jokių kitų socialinių paslaugų. Pareiškėjui pasakius, jog asmeninės pagalbos teikimo sutarties pasirašyti jis vis dar negali, jokios kitos papildomos socialinės paslaugos jam nebuvo pasiūlytos.

Tik 2024 m. gruodžio 17 d. pervertintas asmens socialinių paslaugų poreikis ir priimtas sprendimas skirti dienos socialinės globos paslaugas asmens namuose iki 40 val. per savaitę, iki 8 valandų per dieną, kurios pradėtos teikti nuo 2024 m. gruodžio 30 d.

Taigi, Pareiškėjui dėl nuo jo nepriklausančių priežasčių asmeninio asistento pagalba nebuvo teikiama beveik 5 mėnesius, nuo tada, kai baigė galioti asmeninės pagalbos sutartis, nors iš naujo įvertinus jo individualius poreikius, nuspręsta, jog tokia pagalba jam yra

reikalinga (o, Pareiškėjo teigimu, tokia pagalba reikalinga net didesnės apimties, nei nuspręsta skirti), jam neteikiant jokių papildomų socialinių paslaugų, nors tiek Centro darbuotojams, tiek Savivaldybei buvo žinoma Pareiškėjo būklė, t. y. tai, kad jam nustatytas 20 proc. dalyvumas ir kad jo mobilumo galimybės yra itin ribotos (nustatytas visiškas nesavarankiškumas), o Centro pateiktame Klausimyne išsakyta rekomendacija spręsti dėl papildomų socialinių paslaugų teikimo.

Konstatuotina, kad organizuodama socialinių paslaugų teikimą asmeniui su negalia, Savivaldybė neveikė pakankamai atsakingai ir rūpestingai, nesilaikė Apraše nustatyto reikalavimo dėl lėšų trūkumo nesant galimybės teikti asmeninio asistento paslaugos, pasiūlyti kitas socialines paslaugas, taip pat nesirūpino kitų socialinių paslaugų teikimu, sužinojus, kad Pareiškėjas dėl jo nurodytų objektyvių priežasčių šiuo metu negali pasirašyti asmeninės pagalbos teikimo sutarties, atsiradus papildomų lėšų.

24. Vadovaujantis Aprašo 26–28 punktais bei 38 punktu, priėmus sprendimą, kad asmeniui asmeninę pagalbą skirti tikslinga, asmuo ne vėliau kaip per 20 darbo dienų nuo sprendimo gavimo dienos su Savivaldybe, asmeninės pagalbos teikėju pasirašo Sutartį. Jeigu Sutarties dėl objektyvių priežasčių neįmanoma pasirašyti per nurodytą terminą, šis terminas gali būti pratęstas vieną kartą dar 20 darbo dienų nuo skirto termino pasirašyti Sutartį pasibaigimo dienos. Asmeninė pagalba asmeniui pradėdama teikti tik visoms šalims pasirašius Sutartį. Jeigu Sutartis nepasirašoma per 40 darbo dienų nuo sprendimo gavimo dienos, Savivaldybės priimtas sprendimas dėl asmeninės pagalbos skyrimo tikslingumo pripažįstamas netekusiu galios. Jei asmuo pageidauja gauti asmeninę pagalbą, jis turi iš naujo kreiptis į Savivaldybę Apraše nustatyta tvarka.

24.1. Pareiškėjui telefonu paaiškinus, kodėl jis kol kas negali sudaryti asmeninės pagalbos teikimo sutarties, Centro specialistė į Pareiškėją kreipėsi 2024 m. gruodžio 10 d. el. laišku, pažymėdama, kad Pareiškėjas dar nepasirašė Sutarties įgyvendinant Sprendimą, kad šios Sutarties pasirašymo terminas netrukus pasibaigs (pažymos 6.4 papunktis).

Pažymėtina, kad minėtu el. laišku nenurodyta, kada konkrečiai baigiasi sutarties pasirašymo terminas, ar jis bus ar buvo pratęstas, nebuvo pateikti atitinkami sutarties pasirašymo termino pratęsimo dokumentai.

24.2. Pastebėtina, kad Apraše nustatyta, jog jei Sutartis nepasirašoma per 40 darbo dienų nuo sprendimo gavimo dienos savivaldybės administracijos priimtas sprendimas pripažįstamas netekusiu galios (tiriamu atveju, Sprendimą pareiškėjas gavo 2024 m. rugpjūčio 3 d., Mero pranešimą apie tai, kad Komisija paliko galioti priimtą Sprendimą – 2024 m. rugsėjo 11 d.). Apraše nėra reglamentuota, kaip skaičiuojamas sutarties pasirašymo terminas tais atvejais, kai priėmus sprendimą skirti asmeninio asistento pagalbą, ir sprendimą įteikus asmeniui, dėl lėšų trūkumo tokia pagalba negali būti teikiama ir asmuo įrašomas į laukiančiųjų eilę. Taip pat nėra reglamentuota, per kiek laiko nuo trūkstamų lėšų asmeninei asistento pagalbai teikti gavimo Savivaldybėje, kai dėl to nebuvo įgyvendintas anksčiau priimtas sprendimas teikti asmeninę asistento pagalbą, turi būti pasirašoma Sutartis, taip pat, kokia tvarka atidedamas Sprendimo įgyvendinimas asmens, dėl kurio priimtas Sprendimas, prašymu bei atnaujinamas Sprendimo įgyvendinimas, kai išnykus priežastims, dėl kurių asmuo negalėjo pasirašyti sutarties, jis galėtų tą padaryti be pakartotinio jo individualių poreikių vertinimo.

24.3. Kartu pabrėžtina, kad informacija, susijusi su asmens teisių ir teisėtų interesų įgyvendinimu, suinteresuotam asmeniui turėtų būti pateikiama oficialiu Centro, Savivaldybės raštu (paštu, elektroniniu paštu, įteikiant asmeniui asmeniškai ir pan.), išsamiai paaiškinant sutarties nepasirašymo pasekmes ir aiškiai nurodant terminus, iki kada sutartį privaloma pasirašyti, iki kada gali būti pratęstas sutarties pasirašymo terminas. To Pareiškėjui siųstame el. laiške padaryta nebuvo, taigi nesilaikyta VAĮ įtvirtintų aiškumo, pagrįstumo reikalavimų.

25. Remiantis VAĮ 10 straipsnio 4 dalimi ir LVAT praktika (pažymos 11 punktą) asmuo, nepriklausomai nuo dokumento, kuriuo kreipiasi į viešojo administravimo subjektą, pobūdžio (skundas, pareiškimas, prašymas), turi teisę, kad šis kreipimasis būtų išnagrinėtas ir į jį būtų atsakyta teisės aktų nustatyta tvarka.

Pareiškėjas, gavęs priminimą el. paštu iš Centro darbuotojos, 2024 m. gruodžio 11 d. el. laišku paprašė Centro atidėti naujos Sutarties pasirašymą iki pasveiks Asistentas, neturėdamas konkrečių duomenų apie Sutarties pasirašymo termino pabaigą (pažymos 6.4 papunktis).

Savivaldybė šio tyrimo metu Seimo kontrolieriui nepateikė duomenų, kad būtų atsakiusi į Pareiškėjo 2024 m. gruodžio 11 d. laišką ir prašymą dėl naujos Sutarties pasirašymo atidėjimo, ar paaiškinusi, jog sutarties pasirašymo atidėjimas galiojančiuose teisės aktuose nėra numatytas. Taigi, atsakymas Pareiškėjui galimai nepateiktas, taip nesilaikant VAĮ 10 straipsnio 4 dalies reikalavimų.

Atkreiptinas dėmesys į tai, kad Centru, Savivaldybei nepateikus Pareiškėjui jo teisėms įgyvendinti aktualios ir išsamios informacijos, tai galėjo turėti įtakos šių teisių įgyvendinimui vėliau, pvz., atsinaujinus Asistento galimybėms teikti asmeninę pagalbą Pareiškėjui. Manytina, kad dėl Savivaldybės, Centro veiklos nepakankamo aiškumo Pareiškėjui pagrįstai kilo klausimai dėl jam teiktos ir neteikiamos asmeninės pagalbos, kurie aprašyti Straipsnyje.

26. Apibendrinus pažymos 23-25 papunkčiuose nurodytas aplinkybes, laikytina, kad Savivaldybė neužtikrino socialinių paslaugų tinkamo teikimo, savarankiškumo, nepriklausomumo, individualizavimo, kompleksiško, tarnavimo žmonėms principų tinkamo įgyvendinimo, kai nuo 2024 m. rugpjūčio 9 d., baigus galioti Pareiškėjo asmeninės pagalbos sutarčiai, nesant galimybių toliau teikti asmeninės pagalbos paslaugas, nebuvo pasiūlyta jokių kitų socialinių paslaugų daugiau nei 4 mėnesius, ir taip veikė nepakankamai rūpestingai, nesilaikė VAĮ, Aprašo reikalavimų; Pareiškėjui nebuvo pateikta oficiali, išsami ir motyvuota informacija apie sutarties pasirašymo terminų pasibaigimą, Savivaldybė nepriėmė sprendimo dėl Pareiškėjo prašymo atidėti Sutarties pasirašymą, neatsakė į Pareiškėjo prašymą dėl Sutarties pasirašymo atidėjimo ir nepaaiškino, ar toks atidėjimas yra galimas iki išnyks asmens nurodytos aplinkybės, neinformavo Pareiškėjo dėl tolimesnių jo galimybių gauti asistento pagalbą įgyvendinimo, Savivaldybės, Centro veikla dėl asmeninės pagalbos teikimo Pareiškėjui įgyvendinant Sprendimą liko neaiški. Taigi, darytina išvada, kad Savivaldybė neužtikrino Pareiškėjo teisės į gerą viešąjį administravimą.

27. Dėl pirmiau nurodytų priežasčių, vadovaujantis Lietuvos Respublikos Seimo kontrolierių įstatymo 22 straipsnio 1 dalies 1 punktu šis tyrimas pažymos 26 punkte nurodytais aspektais pripažintinas pagrįstu. Dėl to Savivaldybei teiktinos rekomendacijos dėl viešojo administravimo gerinimo.

Dėl Apraše įtvirtinto teisinio reguliavimo

28. LVAT yra pažymėjęs, kad visi viešojo administravimo subjektai turi tik tokius įgalinimus, kurie jiems yra suteikti konkrečiomis teisės aktų nuostatomis, šios institucijos, vykdydamos įstatymais joms priskirtą veiklą, privalo veikti tik taip, kaip numato teisės aktai (pažymos 11 punktą).

Seimo kontrolierė atkreipia **Lietuvos Respublikos socialinės apsaugos ir darbo ministro**, patvirtinusio Aprašą (pažymos 9.1 papunktis), dėmesį į kai kuriuos Aprašo trūkumus ir spragas, paaiškėjusius šio tyrimo metu.

28.1. Aprašo 23-24 punktuose nustatyta, jog asmeniui nesutikus su Savivaldybės administracijos priimtu sprendimu dėl asmeninės pagalbos teikimo, jis gali jį skųsti, be kita ko, savivaldybės merui, kuris per nurodytą laiką privalo sudaryti komisiją skundui nagrinėti.

Tačiau Apraše nėra pakankamai išsamiai reglamentuota administracinė procedūra (nustatyti privalomi veiksmai, kuriuos turi atlikti Komisija, nagrinėjanti skundą dėl viešojo administravimo subjekto veiksmais, neveikimu ar administraciniais sprendimais galimai padaryto asmens teisių ir teisėtų interesų pažeidimo), taip pat Apraše nėra nurodyta savivaldybių merų sudarytų komisijų priimtų sprendimų (išnagrinėjus asmens su negalia skundą savivaldybės merui) kopijų įteikimo skundą pateikusiam asmeniui su negalia tvarka (pavyzdžiui, Komisijai nusprendus nekeisti priimto savivaldybės administracijos sprendimo, asmuo tiriamu atveju buvo tik informuotas apie Komisijos sprendimą, tačiau sprendimo kopija nepateikiama), nors Aprašo 25 nustatyta, kad bet koks komisijos sprendimas gali būti skundžiamas Ikitiesminio administracinių ginčų nagrinėjimo tvarkos įstatymo ir (arba) Administracinių bylų teisenos įstatymo nustatyta tvarka. Asmeniui su negalia, padavusiam skundą savivaldybės merui, neįteikus komisijos sprendimo kopijos, sudaromos prielaidos apriboti jo teisės apskųsti komisijos sprendimą įgyvendinimą.

Pažymėtina, kad Apraše taip pat nėra nuostatų dėl *non reformatio in peius* principo taikymo savivaldybės mero sudarytai komisijai nagrinėjant asmens su negalia skundą, t. y. nėra aiškiai įtvirtinta, jog nagrinėjant asmens skundą dėl asmeninės pagalbos skyrimo negali būti siūloma priimti sprendimą, kuriuo pabloginama asmens padėtis.

Atsižvelgiant į tai, siūlytina tikslinti Apraše nustatytą teisinį reguliavimą, reglamentuojantį asmens skundo dėl sprendimo teikti asmeninę pagalbą tikslingumo nagrinėjimą Komisijoje, be kita ko, aiškiai įtvirtinti, jog asmeniui įteikiama bet kokio komisijos sprendimo kopija, kad jis galėtų veiksmingai pasinaudoti teise į teisminę gynybą, taip pat nurodyti, kad nagrinėjant skundą komisijoje, negali būti siūloma priimtą savivaldybės administracijos sprendimą keisti taip, kad būtų pabloginta besiskundžiančiojo padėtis.

28.2. Aprašo V skyriuje reglamentuojamas asmeninės pagalbos poreikio pervertinimas nepasibaigus nustatytam terminui, o Aprašo VI skyriuje – pakartotinis asmeninės pagalbos poreikio vertinimas pasibaigus nustatytam asmeninės pagalbos poreikio terminui. Pagal Aprašo 33 punktą asmeninės pagalbos poreikio pervertinimas nepasibaigus nustatytam terminui atliekamas dėl pasikeitusių aplinkybių, turinčių (galinčių turėti) įtakos asmeninės pagalbos teikimui konkrečiam asmeniui (pavyzdžiui, pakito (pagerėjo ar pablogėjo) asmens sveikatos būklė, pasikeitė asmens mobilumas (pavyzdžiui, asmuo pradėjo dirbti, lankyti ugdymo įstaigą, gauti socialines paslaugas) ir jam reikia daugiau ar mažiau asmeninės pagalbos valandų. Tai įvertinus, akivaizdu, jog gali būti priimamas kitoks sprendimas dėl asmeninės pagalbos teikimo (pavyzdžiui, jos apimties, valandų skaičiaus), grindžiamas Aprašo 33 punkte nurodytais kriterijais (aplinkybių pasikeitimu, asmens būklės atitinkamais pokyčiais).

Tačiau Aprašo 36-39 punktuose, pagal kuriuos atliekamas asmens poreikio asmeninei pagalbai gauti vertinimas pasibaigus asmens turėtos sutarties galiojimui, nustatyta tik tai, kad tokiu atveju asmens poreikio vertinimas atliekamas bendra tvarka, kaip pirmąjį kartą kreipusis dėl asmeninės pagalbos. Pažymėtina, kad, kaip paaiškėjo šio tyrimo metu, pagal tokį teisinį reguliavimą net ir tais atvejais, kai asmens sveikatos būklė nepakinta, ir nėra jokių kitų aplinkybių objektyvaus pasikeitimo, iš naujo įvertinus asmens poreikį gauti asmeninę pagalbą, gali būti priimamas sprendimas nustatyti kitokią teikiamos socialinės pagalbos apimtį (kaip antai, skiriama mažiau asmeninio asistento pagalbos valandų, kartu neskiriant jokių kitų socialinių paslaugų, nors asmens būklė išliko tokia pati).

Atsižvelgiant į tai, manytina, kad Aprašo VI skyriaus nuostatos tikslintinos, įtvirtinant, kad pasibaigus sutarties galiojimo terminui ir asmeniui kreipusis dėl sutarties pratęsimo, kitoks sprendimas dėl asmeninės pagalbos teikimo gali būti priimamas tik esant pasikeitusioms aplinkybėms, turinčioms (galinčioms turėti) įtakos asmeninės pagalbos teikimui konkrečiam asmeniui (pavyzdžiui, pakito (pagerėjo ar pablogėjo) asmens sveikatos būklė, pasikeitė asmens mobilumas (pavyzdžiui, asmuo pradėjo dirbti, lankyti ugdymo įstaigą, gauti socialines paslaugas). Kartu pažymėtina, jog jei, įvertinus individualius asmens poreikius ir konkrečią situaciją po sutarties galiojimo pasibaigimo, siūloma skirti mažesnę

asmeninės pagalbos valandų skaičių, nors asmens sveikatos būklė ir gyvenimo aplinkybės nėra ženkliai pasikeitusios, tačiau įvertinus asmens individualius poreikius matyti, kad juos patenkintų kitos socialinės paslaugos, sumažinus asmeninio asistento pagalbą kartu turėtų būti siūlomos kitos socialinės paslaugos (pavyzdžiui, dienos socialinės globos paslaugos asmens namuose).

28.3. Vadovaujantis Aprašo 26 ir 27 punktais, savivaldybės administracijai priėmus sprendimą dėl asmeninės pagalbos skyrimo tikslingumo, asmeninės pagalbos teikimo sutartis privalo būti pasirašyta per 20 darbo dienų nuo sprendimo gavimo dienos, šis terminas gali būti pratęstas vieną kartą ne ilgiau nei 20 darbo dienų, o savivaldybės administracijos priimtas sprendimas dėl asmeninės pagalbos skyrimo netenka galios, jeigu per 40 darbo dienų nuo Sprendimo gavimo dienos nepasirašoma asmeninės pagalbos teikimo sutartis.

Pastebėtina, kad Apraše konkrečiai nenustatyta, kaip po 20 darbo dienų pratęsiant Sutarties pasirašymo terminą ar pripažįstant netekusiu galios sprendimą dėl asmeninės pagalbos teikimo tikslingumo turėtų būti įgyvendinami VAĮ 13 straipsnio 1 dalies reikalavimai dėl tokių sprendimų kopijų įteikimo suinteresuotam asmeniui, t. y. nėra aišku, ar asmuo apskritai informuojamas, kad pratęstas terminas sutarties pasirašymui, ar jam yra paaiškinamos sutarties nepasirašymo pasekmės, ar jis gauna sprendimą dėl sprendimo skirti asmeninę pagalbą galiojimo pasibaigimo.

Apraše nėra įtvirtinti kitokie nei Aprašo 26 ir 27 punktuose nustatyti Sutarties pasirašymo ar sprendimo dėl asmeninės pagalbos tikslingumo galiojimo terminai tuo atveju, jeigu asmeninės pagalbos paslaugos nebuvo teikiamos po sprendimo dėl asmeninės pagalbos teikimo tikslingumo priėmimo dėl priežasčių, nurodytų Aprašo 38 punkte (jei nusprendžiama, kad asmeniui asmeninę pagalbą skirti tikslinga, bet einamaisiais metais savivaldybės administracijai skirtų valstybės biudžeto lėšų neužtenka, asmuo įrašomas į asmenų, pageidaujančių gauti asmeninę pagalbą, sąrašą), t. y. Apraše nėra nustatyta, kad sutarties pasirašymui skirtas 20 darbo dienų terminas sustabdomas, jei asmuo dėl lėšų trūkumo yra įrašomas į asmeninio asistento pagalbos laukiančių asmenų sąrašą.

Apraše konkrečiai nenustatyta, per kiek laiko nuo trūkstamų lėšų asmeninei asistento pagalbai teikti gavimo Savivaldybėje, kai dėl to buvo neįgyvendintas anksčiau priimtas sprendimas teikti asmeninę asistento pagalbą, turi būti pasirašoma Sutartis (ypatingai atkreipus dėmesį į tai, kad Aprašo 27 punkte nustatyta, kad, jeigu Sutartis nepasirašoma per 40 darbo dienų nuo sprendimo gavimo dienos, Savivaldybės priimtas sprendimas pripažįstamas netekusiu galios). Dėl to lieka neaišku, pvz., kaip šiuo nagrinėjamu atveju turėjo būti įgyvendinamas Sprendimas (per 40 darbo dienų nebuvo pasirašyta Sutartis dėl lėšų trūkumo) Savivaldybei galimai po kelių mėnesių nuo Sprendimo priėmimo dienos gavus papildomų lėšų (pagal Aprašo 27 punktą, Sprendimo galiojimas pasibaigęs, nes dėl lėšų trūkumo per 40 darbo dienų nuo Sprendimo priėmimo nebuvo pasirašyta Sutartis).

Be to, Apraše nenustatyta galimybė pratęsti terminą dėl sutarties pasirašymo (taigi ir sprendimo skirti pagalbą negaliojimo terminą) asmens, dėl kurio priimtas sprendimas, prašymu, jei asmuo nurodo objektyvias priežastis, dėl kurių negali pasirašyti pasiūlytos sutarties, bei kokia tvarka atnaujinamas tokio sprendimo įgyvendinimas (t. y. atidėti sutarties pasirašymą ilgesniam nei 40 darbo dienų terminui). Manytina, kad tokia galimybė turėtų būti numatyta tam, kad išnykus nurodytoms aplinkybėms, asmuo neturėtų iš naujo kreiptis dėl asmeninės pagalbos skyrimo ir neturėtų dar kartą praeiti individualių poreikių vertinimo procedūros iš naujo (kurį atlikus, sprendimas skirti asmeninę pagalbą gali būti vėl kitoks).

28.4. Taip pat atkreiptinas dėmesys į tai, kad Aprašo 1 priede patvirtintoje prašymo-paraiškos formoje suteikus galimybę asmeniui pasirinkti, koku būdu jis nori gauti informaciją apie priimtą sprendimą dėl asmeninės pagalbos skyrimo tikslingumo (netikslingumo), t. y., paštu, elektroniniu paštu ar kitu asmens nurodytu būdu.

Vis dėlto, akivaizdu, kad ne visais atvejais (pvz., kai vyksta pokalbis telefonu) galima užfiksuoti tokios informacijos faktinį perdavimą, net jei ji perduodama asmens pasirinktu būdu, ir nustatyti, ar iš tiesų asmeniui buvo pateikta jam aktuali ir teisėtus lūkesčius atitinkanti informacija, kurios neperdavus gali būti pažeistos asmens teisės ir teisėti interesai. Taigi Apraše neįtvirtinus, kad asmeniui pasirinkus žodinį informacijos gavimo būdą, vis tiek turi būti galimybė įteikti jam savivaldybės sprendimo kopiją, sudaromos prielaidos nevykdyti VAĮ ir Aprašo reikalavimų dėl administracinio sprendimo kopijos įteikimo asmeniui, dėl kurio priimtas sprendimas (šiuo atveju, Pareiškėjas Prašyme-paraiškoje buvo nurodęs informacijos pateikimo būdą – telefonu, Komisijos sprendimo kopija jam nebuvo įteikta; pažymos 6.1 papunktis).

29. Konstitucinis Teismas yra pažymėjęs, kad teisinio saugumo imperatyvas suponuoja tam tikrus privalomus reikalavimus pačiam teisiniam reguliavimui, t. y. jis privalo būti aiškus ir darnus; teisinio saugumo principas – vienas iš esminių Konstitucijoje įtvirtinto teisinės valstybės principo elementų, reiškia valstybės pareigą apsaugoti teisiųjų santykių subjektų teises, taip pat įgytas teises, gerbti teisėtus interesus ir teisėtus lūkesčius, neužtikrinus teisėtų lūkesčių apsaugos, teisinio tikrumo ir teisinio saugumo, nebūtų užtikrintas asmens pasitikėjimas valstybe ir teise, valstybė privalo vykdyti savo įsipareigojimus asmeniui (pažymos 12 punktą).

Apibendrinus pirmiau nurodytas aplinkybes manytina, kad Apraše įtvirtintu teisiniu reguliavimu dėl asmeninės pagalbos, kitų paslaugų teikimo asmenims su negalia teikimo organizavimo, asmenų su negalia skundų dėl savivaldybės administracijos sprendimų dėl asmeninės pagalbos teikimo nagrinėjimo sudaromos prielaidos atsirasti situacijoms, kai nėra aišku, kaip turėtų būti įgyvendinamos asmenų su negalia teisės gauti asmeninę pagalbą, taip pat kaip turi būti laikomasi atitinkamų VAĮ nuostatų dėl sprendimų įteikimo, todėl Apraše įtvirtintas teisinis reguliavimas yra tobulintinas, kad jis tinkamai įgyvendintų VAĮ, Konvencijos, įstatymo normas, būtų aiškus, suprantamas ir neprieštaringas.

Atsižvelgiant į tai, tikslinga rekomenduoti Lietuvos Respublikos socialinės apsaugos ir darbo ministerijai įvertinti, ar Apraše yra tinkamai įtvirtinti VAĮ ir gero administravimo principo reikalavimai: dėl kriterijų nustatymo pakartotiniam asmeninės pagalbos poreikio vertinimui pasibaigus nustatytam asmeninės pagalbos poreikio terminui ir sprendimo dėl asmeninės pagalbos skyrimo tikslingumo ir kitų socialinių paslaugų skyrimo, jei pakartotinio vertinimo metu mažinamos asmeninės pagalbos valandos, nors asmens sveikatos būklė ženkliai nepagerėjo, dėl administracinės procedūros sprendimo kopijos įteikimo tvarkos, *non reformatio in peius* principo įgyvendinimo savivaldybių merų sudarytomis komisijoms ir Savivaldybei priimant sprendimus dėl asmens skundo savivaldybės merui, taip pat nustatant sprendimų dėl asmeninės pagalbos teikimo tikslingumo galiojimo terminą, kai Sutarties sudarymas atidedamas dėl šiam tikslui skirtų lėšų trūkumo, taip pat nustatant administracinių sprendimų priėmimo tvarką Sutarties pasirašymo termino pratęsimo, asmeninės pagalbos įgyvendinimo, Sutarties pasirašymo termino atidėjimo pagal asmens, dėl kurio priimtas sprendimas teikti šią pagalbą, prašymą, asmeninės pagalbos teikimo atnaujinimo, sprendimų dėl asmeninės pagalbos teikimo tikslingumo pripažinimo netekusiais galios klausimais, dėl sprendimų šiais klausimais kopijų įteikimo suinteresuotam asmeniui, išsprendžiant klausimą dėl asmens prašyme-paraiškoje pasirenkamo informacijos apie priimtus sprendimus gavimo būdo atitikties galimybei pateikti jam atitinkamų sprendimų kopijas.

SEIMO KONTROLIERĖS SPRENDIMAS

30. Vadovaudamasi Lietuvos Respublikos Seimo kontrolierių įstatymo 22 straipsnio 1 dalies 1 punktu, Lietuvos Respublikos Seimo kontrolierė nusprendžia

savo iniciatyva pradėtą tyrimą dėl Tauragės rajono savivaldybės administracijos veiklos (neveikimo), priimant sprendimus dėl asmeninio asistento pagalbos teikimo, pripažinti pagrįstu.

SEIMO KONTROLIERĖS REKOMENDACIJOS

31. Vadovaudamasi Lietuvos Respublikos Seimo kontrolierių įstatymo 19 straipsnio 1 dalies 8 ir 17 punktais, Lietuvos Respublikos Seimo kontrolierė rekomenduoja:

31.1. *Tauragės rajono savivaldybės administracijos direktoriui:*

31.1.1. stengtis užtikrinti, kad nepasikeitus aplinkybėms ir asmenų su negalia sveikatos būklei, pasibaigus asmeninės pagalbos teikimo sutarties galiojimui iš naujo vertinant asmeninės pagalbos poreikį, nebūtų bloginama asmenų su negalia padėtis, mažinant skiriamos pagalbos apimtį ir trukmę, kartu neskiriant papildomų socialinių paslaugų;

31.1.2. imtis priemonių užtikrinti, kad Aprašo 28 ir 38 punkte nustatytais atvejais negalint suteikti paskirtos asmeninės pagalbos dėl šiai paslaugai skirtų lėšų trūkumo, asmenims su negalia, kuriems nustatytas tokios pagalbos poreikis, būtų siūlomos papildomos socialinės paslaugos, kurios bent iš dalies kompensuotų asmeninio asistento pagalbos nebuvimą; taip pat siekiant užtikrinti tokios pagalbos teikimo tęstinumą, būtų svarstoma galimybė tokią pagalbą teikti iš savivaldybės lėšų, motyvuotai nurodant, kodėl tokia galimybė neįmanoma;

31.1.3. informuoti, kokių priemonių imtasi, kad ateityje Savivaldybės ir Centro veikla asmeninės pagalbos asmenims teikimo / neteikimo klausimais būtų aiški ir nedviprasmiška, kad būtų tinkamai įgyvendinami VAĮ ir Aprašo reikalavimai toliau nurodytais klausimais:

1) dėl administracinių sprendimų asmeninės pagalbos teikimo klausimais (tarp jų ir Mero sudarytų komisijų sprendimų) kopijų suinteresuotam asmeniui įteikimo tvarkos;

2) dėl atsakymų pateikimo į visus asmenų prašymus, susijusius su asmeninės pagalbos teikimu / neteikimu (taip pat ir laikinu neteikimu);

3) dėl Savivaldybės, Centro administracinių sprendimų, raštų asmenims dėl asmeninės pagalbos teikimo / neteikimo tinkamo motyvavimo, nurodant konkrečias faktines aplinkybes bei konkrečias teisės aktų nuostatas, lemiančias sprendimo, rašto turinį;

4) dėl sprendimų pratęsti Sutarties pasirašymo terminą priėmimo ir suinteresuotų asmenų informavimo apie juos, kartu pateikiant tokio sprendimo kopiją;

5) dėl sprendimų dėl asmeninės pagalbos teikimo tikslingumo pripažinimo netekusiu galios priėmimo ir suinteresuotų asmenų informavimo apie juos, kartu pateikiant tokio sprendimo kopiją;

31.2. *Lietuvos Respublikos socialinės apsaugos ir darbo ministerijai* – išanalizuoti šios pažymos 28-29 punktuose pateiktas išvadas ir įvertinti galimybę tobulinti Lietuvos Respublikos socialinės apsaugos ir darbo ministro 2021 m. liepos 1 d. įsakymu Nr. A1-478 patvirtinto Asmeninės pagalbos poreikio nustatymo ir asmeninės pagalbos teikimo tvarkos aprašo nuostatas, kad jos atitiktų gero administravimo principo bei Lietuvos Respublikos viešojo administravimo įstatyme įtvirtintus administracinei procedūrai taikomus reikalavimus, be kita ko:

31.2.1. tobulinti Aprašo VI skyriuje įtvirtintą teisinį reguliavimą dėl pakartotinio asmeninės pagalbos poreikio vertinimo pasibaigus nustatytam asmeninės pagalbos poreikio terminui, ir įtvirtinti aiškius kriterijus, kokiais atvejais, asmeniui kreipusis dėl sutarties pratęsimo, gali būti keičiama iki tol teiktos asmeninės pagalbos apimtis, taip pat aiškiai nustatyti, jog tais atvejais, kai dėl pagrįstų priežasčių yra tikslinga mažinti asmeninės pagalbos teikimo apimtį, tačiau asmens su negalia sveikatos būklės ir gyvenimo aplinkybės nėra iš esmės pasikeitusios, būtų siūlomos kitos socialinės paslaugos;

31.2.2. tobulinti Aprašo 23-24 punktuose nustatytą teisinį reguliavimą dėl administracinės procedūros eigos ir sprendimo po šios procedūros įteikimo tvarkos, aiškiai nustatyti, jog privalo būti laikomasi *non reformatio in peius* principo, savivaldybių merų sudarytoms komisijoms ir Savivaldybei komisijos siūlymu priimant sprendimus dėl asmens skundo;

31.2.3. tikslinti sprendimų dėl asmeninės pagalbos teikimo tikslingumo galiojimo terminus, kai Sutarties sudarymas privalo būti atidedamas dėl šiam tikslui skirtų lėšų trūkumo,

31.2.4. nustatyti, kad sutarties pasirašymo terminas gali būti atidedamas pagal asmens, dėl kurio priimtas sprendimas teikti šią pagalbą, prašymą dėl objektyvių aplinkybių, kurioms išnykus jam nereikėtų iš naujo kreiptis dėl asmeninės pagalbos teikimo ir praeiti individualių poreikių vertinimo procedūros, nustatyti aiškia administracinių sprendimų priėmimo tvarką Sutarties pasirašymo termino pratęsimo, asmeninės pagalbos įgyvendinimo, Sutarties pasirašymo termino atidėjimo asmeninės pagalbos teikimo atnaujinimo, sprendimų dėl asmeninės pagalbos teikimo tikslingumo pripažinimo netekusiais galios klausimais, dėl pagalbos teikimo tęstinumo, dėl sprendimų šiais klausimais kopijų įteikimo suinteresuotam asmeniui;

31.2.5. išspręsti klausimą dėl asmens prašyme-paraiškoje pasirenkamo informacijos apie priimtus sprendimus gavimo būdo atitikties galimybei pateikti jam atitinkamų sprendimų kopijas.

Primenama, kad Lietuvos Respublikos Seimo kontrolierių įstatymo 20 straipsnio 3 dalyje nustatyta, jog informacija apie siūlymų (rekomendacijų) išnagrinėjimą Seimo kontrolieriui turi būti pateikiama nedelsiant priėmus sprendimus dėl priemonių, kurių bus imamasi, atsižvelgiant į Seimo kontrolieriaus siūlymą (rekomendaciją), bet ne vėliau kaip per 30 dienų nuo siūlymo (rekomendacijos) gavimo dienos.

Seimo kontrolierė

Jolita Miliuvienė